

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 5. ŘÍJNA 1938

ZA KČ 2.—

Co lze nyní napsat

F. PEROUTKA

Spojencům

MILOŠ VANĚK

Černá kniha

OTTO RÁDL

Měsíc září

MILENA JESENSKÁ

Nové čl. hospodářství

K. SYNEK

Metody podvratné práce v cizích státech

F. ELWYN JONES

Vojáci od 23. IX. do 30. IX. — Kolo osudu — Stranický klíč zrezivěl
Neloučíme se v nepřátelství — Otázka — Co bude s německými uprchlíky?

KRAUS & SPOL.
tailors for gentlemen and ladies

Telefon 309-69

PRAHA II,
Panská ul. 10

Co byste dělal, kdybyste byl ředitelem baru?

Pravděpodobně byste především zajímavě upravit místnosti. Dal byste krásné osvětlení. Postaral byste se o svěží hudbu. Angažoval byste dokonalého kuchaře a ochotný personál. Podával byste večere vybraně dobré a ne zbytečně drahé. K nim nápoje nešizené v jakosti ani v ceně. Nuže pohledte: to všechno jsem udělal, takže máte ušetřenou práci a můžete dělat hosta! Prosím, přijďte ho dělat!

J. NACHTMAN,
ředitel holandského vinného restaurantu.

ALKMAAR

Nám. Petra Osvoboditele, Štefánikův dům, roh Sokolské a Ječné. Večere od 7 hodin od 7 Kč. Taneční hudba od 8 hodin.

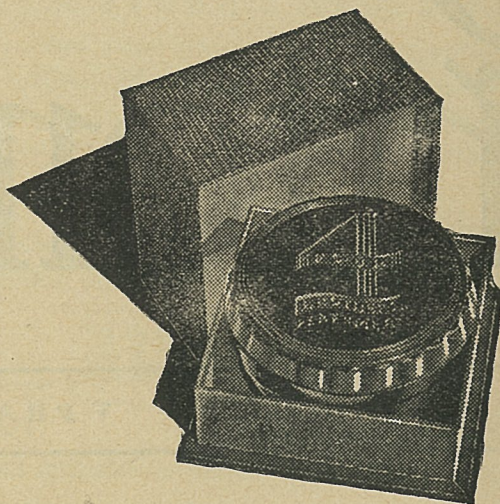
nové knihy

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

ROUCEK Fr. Dr., univ. prof., Československé právo obchodní. I. Část obecná. 24×16 cm, 195 str.	brož. Kč 40.— váz. Kč 55.—
SIBLÍK Jos. Dr.-ZOFKA Frant., Poplatkový ekvivalent. 18×13 cm, 265 str.	váz. Kč 40.—
PIROU Gaetan, La monnaie française de 1936 à 1938. 20×14 cm, 129 str.	brož. Kč 22.—
Revue de la situation économique mondiale. Société des nations. 1937/38. 24×16 cm, 251 str.	brož. Kč 45.—
COLE G. D. H., The machinery of socialist planning. 18,5×12 cm, 80 str.	brož. Kč 20.—
COLE G. D. H., Persons and periods. 22×14 cm, 332 str.	váz. Kč 100.—
YOUNG Eugene J., Looking behind the censorship. 22×14 cm, 350 str.	váz. Kč 84.—
World economic survey. League of nations. 1937/38, 24×16 cm, 244 str.	brož. Kč 45.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11
Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

Začněte úspěšný den oholením s FOUR BROTHERS SHAVINGEM

FOUR BROTHERS PARFUMERY
známka dobré jakosti HELLADA

V NOVÉM ANTIKVARIÁTU FIRMY F. TOPIČ jsme soustředili zajímavé knihy ze všech oborů, zvláště z oboru filosofie, jazykovědy, klasické filologie, lékařství, národního hospodářství, obchodních, právnických a technických věd, dále díla politická, historická, díla o umění výtvarném, divadle a hudbě a díla krásné literatury. Jsou to knihy české i cizojazyčné.

Navštivte nás a prohlédněte si nezávazně všechna díla z oboru, který Vás zajímá.

TOPIČŮV ANTIKVARIÁT, Praha I, Národní 11

OBSAH 39. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: V poslední chvíli. — M. JESENSKÁ: Průřez tří dnů. — K. SYNEK: Poslední rozběh? — A. TICHÝ: Z karlovarského zápisníku. — K. NEDVĚD: Z nedávných hovorů s cizím novinářem. — E. J. GUMBEL: Usměrnění německých vysokých škol. — Můžeme počítat s Amerikou? — Válka psychologická. — Videň hovoří. Lidé to chtějí. — Spina. — Nacistický boj proti bolševismu. — Novinářství v dnešní době. — Jsou všichni Němci stejní. — Odpověď Češce ze Slovenska.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—, Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.

Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 5. ŘÍJNA 1938

ČÍSLO 40

Co lze nyní napsat

„Vůle Československa nepřipustit revisi jest dosti jasná. Pokud na něm bude, pokud ono bude mít dosti sil, k revisi nedojde, a můžeme být spokojeni. Ale je možno zcela vyloučit, že se jednou, nikoliv ovšem ze své vůle, octne uprostřed revisionistické situace, již se vzpíralo, ale neubránílo? Ne jen my události připravujeme. Také jiní je pro nás připravují. Vše bude záležeti na tom, která fronta bude mít více sil, zda ta naše, nebo ona druhá, revisi přiznává.“

„Přítomnost“, 12. dubna 1933.

„Několikrát jsme už označili za největší chybu tu okolnost, že světové veřejné mínění si zvyklo na Německo tak, jak je vidělo několik let po válce, bezmocné a odzbrojené, a že si jednak nedovedlo a nechtělo uvědomit, že tato velká říše, naplněná četným, pracovním a po mnohé stránce neobyčejně talentovaným obyvatelstvem, se za všech okolností zase vrátí k svému bývalému velmocenskému postavení, jednak že si neumělo dost plasticky představit, jak takový návrat bude vypadat. Zajisté, bylo by bývalo možno, aby tento nevyhnutelný návrat se odehrál v jiných, méně bouřlivých formách, než jsou ty, které nás dnes znepokojují. Ale k tomu by bylo bývalo třeba, aby evropské lidstvo bylo více, než ve skutečnosti jest, ovládáno jednotným, předvídatelným a organizujícím rozumem. Bylo by bylo bývalo možno, když návrat Německa k bývalé síle už mohl být odhadnut jako nevyhnutelný, svolat velkou konferenci, která by se podobala konferenci mírové a na které by se dobrovolně odstranila všechna ta ustanovení mírové smlouvy, jež z Německa činila stát jaksi méněcenný, a taková, o nichž bylo zřejmo, že je znovu zesilivší Německo natrvalo nesnese. Není třeba snad dnes zvláště vykládati, jakým štěstím pro lidstvo by bylo, kdyby taková konference byla jednala s Německem ještě demokratickým.“

Ale v Evropě bylo tehdy ještě příliš mnoho předsudků (na příklad: jeden Němec je jako druhý), příliš málo státnické odvahy, příliš málo vědomí nutnosti, příliš mnoho strachu před voličstvem a domácími demagogy, aby taková cesta mohla být nastoupena. Konference taková, která by ovšem byla musila být revisionistická — právě před tím slovem panoval největší strach — se tedy nesešla. Jaký jest osudný následek toho? Volentem facta ducunt, nolentem trahunt: toho, kdo chce, osud vede, toho, kdo nechce, vleče. Máme nyní zajisté pocit, že jsme vlečeni. Bylo by bývalo možno věci tak zaříditi, aby demokratická Evropa měla daleko vznešenější pocit, že vede.

Poněvadž Německu nebyl jednotným odhodláním ostatních umožněn klidný návrat k minulosti, vrací se k ní nyní svým vlastním pořádkem, který ovšem pro celý ostatní svět má pronikavou a nepříjemnou příchut' anarchie. To, co nyní prožíváme, není nic jiného než chaotické, vyhrůžné a nervy drásající jednání o základy nového míru, takového, který by se hodil také pro Německo, jež se opět stalo mohutným. Nějaká konference, svolaná a vedená odhodlanými státníky, byla by ušetřila nervům evropských lidí mnohou katastrofu. Ale na neštěstí místo metody vyjednávání zvolila si Evropa nesmírně nebezpečnější metodu přijímání fait accompli, metodu, která by snad mohla Německo svěsti k leckterým ilusím. Metoda tato, která ovšem jest právě tak málo metodou jako kymácení podle toho, jak se loď naklání, zplodila ještě další a to velmi nepříjemnou nevýhodu: umožnila, aby výbojný a pangermanistický nacionální socialismus ovládl Německo; způsobila, že nemáme nyní co činiti už jen s Německem, které chce odstranění versailleského míru, nýbrž s Německem, které se možná více rozmáchlo.“

„Přítomnost“, 23. března 1938.

V nervovém a diplomatickém souboji, který se odehrával v posledním půl roce, bylo jen tak dlouho možno předvídati, dokud obě strany zůstanou v dobrém stavu. Ovšem, jestliže jedna z nich se více nebo méně roztřepe, zhroutily se také všechny předpoklady našeho předvídaní. Nebyli jsme to my, kterým v kritickém okamžiku se zachvěla kolena, ačkoliv jsme dobře znali své nesmírné riziko. Nikdy se snad žádný lid nehotovil bez váhání do boje za okolností tak nebezpečných. Každý z nás je dnes plným právem hrd na svůj národ. I když nikdo z nás nedostane nyní podvazkový řád, je zde lid, který by zasluhoval řád meče.

To jsou věci, které se týkají nás a za které sami odpovídáme. Tyto věci byly v dobrém pořádku. Pokud se pak týká jiných věcí, které záležely na jiných, tu jsou možnosti našeho výkladu a kritiky nyní značně přistřiženy, a čtenář nechť omluví známými vnějšími okolnostmi, jestliže mu zatím nemůžeme podati plný obraz toho, co se stalo a jak se to stalo. Neboť o Německu zajisté již není dovoleno psáti s onou otevřeností, s jakou se to dosud dělo, a lord Runciman dokonce, zdá se, přímo doporučoval, aby to bylo zakázáno. K Francii a Anglii musíme se chovati umírněně, poněvadž přese všechno, co se stalo, budeme jich ještě mnoho potřebovat a budeme zase dále musít v ně doufat. Itálie, pokud kusé zprávy z Mnichova a z berlínské mezinárodní konference docházejí, chovala se k nám v poslední chvíli celkem slušně a oponovala tomu, aby linie našeho vynuceného ústupu byla prohlubována. Nebylo by vhodné ji dráždit. Všelicos jiného pak psáti zakáže asi censura jen tak, poněvadž má teď mnoho moci. Můžeme tedy nyní naprosto otevřeně posuzovat poměry v takových státech, jako je Persie, a ve všem ostatním si musíme ukládat rezervu. Tak si novinář v této zemi připadá jako strom přes noc oškubaný a musí teprve přemýšlet o prostředcích, jak dopravit k svým čtenářům pravdu, jak býval zvyklý.

Ostatně ani nepředstírejme, že už známe plnou pravdu o posledních událostech. Od Berchtesgadenu přes Godesberg do Mnichova stalo se mnohé, čeho pravý význam nám teprve vysvitne. Vytvořila se jakási nová mezinárodní situace, jejíž obrysy jsou ještě zamlženy. Zdá se, že se pohnulo více, než jen hranice československého státu. Podáme o těchto nových poměrech pravdivou informaci, až ji sami budeme mít.

Bude se nyní mnoho diskutovat o tom, brala-li se naše zahraniční politika správným směrem, zakládajíc bezpečí státu na úmluvách se spojenci. Po výsledku, který není povzbuzující, jest lehké ji odsouditi. Avšak vraťme se bez těch předsudků, jež povzbuzuje znalost výsledku, do minulosti. Sám patřím k těm, kteří od první chvíle, co vzali politické pero do ruky, se exponovali pro dobré vztahy k Německu, uváživše naši zeměpisnou polohu. Několik rušných episod mé žurnalistické kariéry vzniklo právě pro tuto otázku. Přes to, dívaje se do minulosti, ne-

dovedu si dobře představit, jak by se byla mohla naše politika vyhnouti jedné ze dvou chyb. Neboť i jíti se západem i jíti s Německem bylo v jistém smyslu riskantní a po určité stránce chybou. Třetí možnosti jsme pak jako malý stát asi neměli. Malý stát, který se nemůže sám uhájiti proti sousedu mnohokrát silnějším, je vždy v té situaci, že se musí spoléhati na něčí slovo. Otázka byla, máme-li se více spoléhati na slovo západu, nebo na slovo Německa, v poslední době dokonce Německa hitlerovského, čili, jak se věci na konec vyjevily, máme-li více důvěřovati v odvahu Francouzů a Angličanů, či v milosrdenství Němců. Kdo to může rozsoudit? Snad nás zklamalo slovo, jež nám bylo dáno na západě. Ale Rakousko bylo zklamáno slovem, jehož se mu dostalo v Německu. Kdo zná program Třetí říše, směřující k spojení všech Němců v jedné hranicích, jak může považovati za jisté, že by nám bylo Německo vůbec dalo slovo nikdy neusilovati o anšlus sudetských krajů? Zdá se tedy spíše, že jsme měli na vybranou jen mezi dvěma chybami, mezi dvěma risiky, mezi dvojím spoléháním.

Srovnávati se s Polskem nebo Jugoslavií nemůžeme, poněvadž jednak v těchto zemích nebyla pro Třetí říši kořist tak lákavá, jako u nás, jednak ani pro tyto státy není vývoj se všemi nepřijemnostmi ještě uzavřen, jak nepochybně dosti brzo uvidíme. Nebylo tedy asi pro nás vůbec jediné, nepochybné, spásné metody. Každá měla své risiko, jako ostatně celý historický život našeho národa nepřestával míti risiko, vyplývající z naší polohy a nevyléčitelné jakýmkoliv prostředky. Měli jsme za tisíc let zajisté mnoho znamenitých mužů: žádnému z nich se nepodařilo zabezpečiti svůj národ navždy; nebyla to vina jejich, nýbrž vina stredoevropské politické přírody a zeměpisu. Vzpomeňme si nyní, že Masaryk, vraceje se r. 1918 jako prezident do vlasti, podle svědectví mnohých nejásal, nýbrž byl hluboce starostliv.

Mluvíce o spojenectví se západem, dodávali jsme obyčejně: toto vše platí, jestliže ovšem západní velmoci nezmalomyslněly a nezresignovaly. Tuto věc nemůžeme dále rozváděti. Ale tolik jest jisto: Francie na příklad neobětovala v posledních zářijových dnech jen naše hranice, obětovala také neobvyčejně mnoho — uvidí se ještě, kolik — ze svého velmocenského postavení.

Dovedli bychom ještě pochopit, že Francie a Anglie, které opravdu málo věděly o našich poměrech, dospěly jedné chvíle k názoru, že všechny menší prostředky nepomohou a že zbývá jediné oddělit německá území od naší republiky; že svět nesnese ještě rok nebo dva takových rozruchů, jakým byl vystavován za posledního půl roku; že není možno trvale udržovat stav takový, pro který by bylo třeba snad každé tři měsíce znovu mobilisovat; je snad i možno, že západní velmoci skutečně se domnívaly, že nám svým rozhodnutím spíše poslouží a donutí nás žít život sice skromnější, ale bezpečnější; věřily snad, že ani my sami bychom nervově neunesli stav permanentní krise; byly snad i z jakési milosrdenosti přesvědčeny, že jest třeba zabrániti nám zničení se ve válce proti přesile, a nenechat dojít k boji, po kterém by nás mohly už jen pomstít. To vše by bylo možno pochopiti. Avšak méně pochopitelný jest způsob, který zvolily k tomu, aby tento plán byl proveden.

Ostatně, pravda, nezvolily jej, byl jim vnucen. Ne-pochopitelné jest tedy, že si jej daly vnutiti. Nikdo ze západních státníků nemohl věřiti, že stačí dvouhodinová konference k rozloučení zemí, které po tisíc let patřily k sobě, a že za týden lze všechno i fakticky provést. Jestliže tomu žádný ze západních státníků nemohl věřiti, čemu tedy věřili jinému, než tomu, že jest třeba ustoupiti hrozbám?

Obáváme se, že velká lavina byla uvolněna, jestliže německý vůdce ze svých tří jednání se západem nabyl přesvědčení, že ve světě jest postavena německá síla proti slabosti ostatních. To by byla okolnost, která by ještě převyšovala dosah naší státní tragedie. Proti národu, který jest odhodlán se za své cíle, ať jsou jakékoliv, bít, je krajně neprozřetelné nestavěti nic jiného, než živočišný strach z války.

Teprve uvidíme, jak tím vším, co se stalo, se posunula evropská půda. My, doufám, budeme na ní za všech okolností státi jako muži. Přípravovali jsme se jako muži na těžkou válku. Jako muži se musíme chovat i v těžkém míru.

Napsal jsem zde před čtrnácti dny, že po všem, co se stalo, budeme nyní provozovati jediné, co nám zbývá: politiku nacionálního egoismu. Jeden známý a radikální český básník mne za to v dopise dosti hrubě pokáral. Pane, přes to jsem přesvědčen, že nám nic jiného nezůstává, a k ničemu jinému raditi nebudu. Se silami, jež nám zbývají, nemůžeme si činiti nárok na to, abychom určovali běh světa. Máme nyní hlavní úkol: zachovati se. Nacionální egoismus ovšem neznamená, že by nyní do našeho života měla vpadnouti sprostota a nízkost. Naopak, právě nyní musíme tím usilovněji pěstovati všechny ctnosti občanské a lidské. Jako muž, kterému se zbořil dům, musíme se shýbnouti a začít budovat znovu. Nejlépe jest beze vzdechů.

Naše vláda, ať bude jakákoliv, musí míti na paměti především to, že jest třeba jednati rychle. Nikdo v těchto chvílích nechť nevěří, že čas pracuje pro nás. Spíše proti nám. Problém, který dnes nedovedeme řešit, může se zítra rozrůst dvojnásob. Musíme se zbaviti těch překážek, které znesnadňují rychlé rozhodování. Jsou-li mezi těmi překážkami zlozvyky stran, zvyklých na hlemýždí tempo, tedy také těchto překážek. Není dnes čas na to, aby strany, jako činily, řešení věcí o měsíce a týdny protahovaly, nemohouce se dohodnout o nějaké výhodě nebo osobě. Slyšíme, že strany nepřestaly za kulisami sem tam nějaké své zájmičky postrkovat. Nechtějí-li v myslích lidu podkopat svou existenci. Lid se v posledních dnech změnil. Změněný lid a nezměněné strany by se dlouho nesnesly.

Ze všeho nejvíce jest nyní třeba vedoucím lidem klásti na srdce toto: jedněte rychle; nezapomínejte, jak nebezpečným faktorem může býti ve chvíli nepříznivé čas. S tímto skvělým lidem se můžete odvážit všeho. Mohli jste se odvážit kruté války, můžete se tím spíše odvážit poctivě pro národ pracovat v míru.

F. Peroutka.

poznámky

Kolo osudu

Převalilo se přes nás kolo osudu a naše bolest je veliká. Ale nesmíme se soustřeďovat jen na ni, nýbrž musíme také zkoumat podstatu kola, které ji způsobilo. Je to kolo národnostního principu. Po válce přejelo starodávný a tradiční stát rakousko-uherský, odrázlo okrajové státy od carské říše ruské a rozbilo tisícileté hranice feudálního útvaru maďarského. Letos z jara rozdrtilo zbytek státu rakouského a nyní ničí věkovité hranice našich Čech a Moravy, snad nejstarší na kontinentě vůbec. Nevěřme, že hřebeny našich hor toto kolo definitivně zastavily. Nikoli, ono se povalí dál a smete i jiné hranice. Příklad československý nezůstane bez následků. Jsou ještě Ukrajinci v Polsku, Jihoslované v Itálii, Němci v Polsku a Itálii, Maďari v Rumunsku a v Jugoslavii, Poláci a Lužičtí Srbové v Německu, Němci ve Francii, Francouzi ve Švýcarsku a v Belgii, Indové v Britské říši atd., atd. Nikdo neví, kdy stavidla, jednou spuštěná, zastaví příval takto rozpoutaný. Národnostní princip má svou vnitřní logiku a ta se bude rozvíjet dál. Je to kvas, který se vzdouvá v hranicích mnoha států. Snad si nová čtyřčlenná svatá aliance, což je ve skutečnosti anglo-německá kooperativa za trpné asistence francouzské a italské, myslí, že jej nasytí čtvrcením Československa a že jej bude uplatňovat jen potud, pokud to bude hovět zájmům jejích vedoucích dvou členů. Doufá-li v to, doufá marně. Dnes mně, zítra tobě, praví přísloví, které je zároveň historickým pravidlem. Po světové válce se národnostní princip uplatňoval jen potud, pokud to hovělo zájmům vítězných mocností. Dnes se uplatňuje jen potud, pokud to hověí zájmům vzhopivšího se Německa. Ale tím není věc vyřízena.

My už ovšem při tom všem, co přijde, budeme hrát sotva víc, než roli diváků. Usmyslili si, že na našem státě uplatní národnostní princip do nejzazších a z velké části nesmyslných důsledků. Boli to, ale přečkáme to, jako jsme při své houževnatosti přečkali až dosud všechno. Nebudeme zatím myslit na to, co jsme byli, nýbrž jen na to, co dále budeme. Přizpůsobíme se a zreformujeme svůj život po stránce hospodářské i politické. Hlavní podmínka je, abychom to všechno dělali v dokonale národní jednotě. Neuděláme svým nepřátelům tu radost, abychom se nakonec ještě pustili do sebe. To by byla národní katastrofa, které se při svém praktickém smyslu dovedeme vyvarovat. Máme teď jedinou starost: myslit jen a jen na sebe a zachraňovat, co se dá.

Stojíme před novou mezinárodní situací a musíme v ní znovu hledat své místo. Pokud jde o střední Evropu, bude základním znakem této situace převaha Německa a ústup Francie. Politika francouzská v těchto týdnech a dnech byla mnohým z nás naprostou záhadou. I tady však musíme hledat nějaké rozumné vysvětlení. Pravdě nejbližší bude asi vysvětlení toto: Francie vědomě a více méně dobrovolně opouští své středoevropské posice, o něž se opírala po světové válce. Proč je opouští? Protože zatím získala novou oporu, po které vždycky nesmírně toužila a která se jí zdá nepochybně hodna toho, aby se jí hodně obětovalo — oporu anglickou. Francie konečně dosáhla aliance s Velkou Británií, která se jí asi zdá dostatečným zajištěním jejích státních zájmů. Praktický důsledek toho ovšem je, že francouzská zahraniční politika se dostala pod vedení politiky britské. Anglie, pokud jde o střední Evropu, byla po válce vždycky silně nakloněna revisionismu. Středoevropské uspořádání se jí nezdálo ani definitivní, ani docela spravedlivé. Proto nyní, na německý nátlak, bez velkého váhání svoluje k jeho změně a sama se jich činně účastní. Francie jí i v tomto ohledu poslušně sleduje; zdali činí dobře a zdali jí tato povolnost nakonec prospěje, ukáže se brzy. Naše starost to už není.

Československá republika vyjde z nového hraničního uspořádání, jak se jí slibuje, s britskou a francouzskou garancí. Přes osobité názory, které po posledních zkušenostech máme o ceně spojeneckých záruk, musíme i tady myslit prakticky a říci si, že to není k zahazení, zvláště když s tím nebudou spojeny žádné vzájemné závazky se strany naší. Leckterý evropský stát by nepohrdl anglickým podpisem na smlouvě, která vymezuje jeho hranice. Nevidíme v něm žádnou milost, nýbrž samozřejmou povinnost velmocí, která si osobila právo nutit nás k obětem, nemajícím obdoby. Doufáme, že si britský

národ uvědomí odpovědnost, jakou na něj jeho vláda vložila, a že sám bude dbát toho, aby podpis jeho vlády měl trochu větší cenu, než cenu papíru, na němž je napsán. Z. S.

Stranický klíč zrezivěl

Vláda generála Syrového byla v nejhrošších dnech jako hráz, která měla zadržet příval. Jedná-li se teď o rekonstrukci vlády, která vznikla jako přechodná, není myslitelné, aby se náš politický život vrátil k starému stavu. Jsou muži, kteří pochopili, že přišel čas pro nové metody a nové hlavy — ale jsou také lidé, kteří se již nemohou dočkat, aby se vrátili na stará místa a k starým způsobům. Chovají se tak jako bychom nežili v nových poměrech. Už se objevily náznaky, že by se při rekonstrukci vlády měl zachovat pověstný stranický klíč, který se otáčel vždycky podle mechanického mocenského počtu. Výkonné výbory schůzují, usnášejíce se na všelijakých požadavcích. Základem těchto výpočtů je vnitrostranický poměr jako bychom žili ještě v starých idyllických dobách a jako by se sestava nové vlády měla řídit poměrem mezi jednotlivými skupinami.

Zdá se, že títo lidé nemají o nové situaci ani ponětí. Nyní nejde o zástupce jednotlivých stran podle mechanického výpočtu, nýbrž o výběr nejschopnějších osob. Tak jako není možné, aby život ochromovaly malicherné hádky jednotlivých sekretariátů a nekonečné kompetenční spory s celým systémem sobeckých požadavků a protekcionářství, není také myslitelné, aby se sestava a jednání nové vlády řídily kdejakým přáním. Nové vládě připadl úkol přizpůsobit celý státní a společenský život novým poměrům. Schopných lidí je dost, ale je vedlejší, jaká je posice schopné osoby ve straně, k níž patří nebo nepatří. Je také dost schopných lidí, aby si vláda a jednotlivé instituce mohly vybrat spolupracovníky bez ohledu na stranickou příslušnost. Najde se také forma, aby nové metody neopouštěly demokratickou základnu. Vládní odpovědnost jest svěřiti lidem, kteří i bez ministerské hodnosti zastávají odpovědná místa v různých oborech společenského života. Neblahý stranický klíč může nyní rezivět, a nechce-li se ho někdo vzdát, musí se smířit s rozjímáním vysloužilce.

ks.

Neloučíme se v nepřátelství

Sudetští Němci dosáhli toho, po čem toužili. Nechtěli s námi v míru žít a pracovat — jejich srdce je táhlo do Říše. Neloučíme se s nimi v nepřátelství.

Sudetští Němci velmi brzy poznají, jaký je rozdíl mezi republikou a Třetí říší. A nebude to jen rozdíl v režimu.

Sudetské území je převážně průmyslové. Tento průmysl nyní rozmnoží průmysl v Říši. Domnívá-li se někdo, že říšský průmysl s otevřenou náručí přijme průmysl sudetoněmecký, pak nic neví o tom, co to je konkurence. Říšskoněmecký průmysl nyní nasadí všechny své síly, aby tento nevídaný přírůstek nemohl v Říši žít a konkurovat. Moc a sílu k tomu má. Thyssen dovedl v Německu jiné věci!

Sudetský Němec dosud pracoval v těchto továrnách. Pokud se majetníci podniků v Sudetech nerozhodnou přenést je z odtrženého území, nezbuďte jim nic jiného než hledat nové trhy. Krise, která zachvátí sudetoněmecký průmysl, postihne v první řadě sudetské Němce. Bude to pro ně hrozná vystrážlivost, až po dnech slávy a nadšeného siegheilování shledají, že tyto radosti je neužijí.

Republika vyplácela nezaměstnaným podpory. Bylo to málo, ale bylo to aspoň něco. Třetí říše nezná podpory v nezaměstnanosti.

Sudetští Němci si budou těžko zvykat na to, po čem dříve zpovzdálí toužili. Dosud dělali mnoho věcí jen proto, že v tom bylo něco z revoluční romantiky. Nyní to budou dělat povinně, z rozkazu. Ubude jim vzruchu, ale přibude jim mnoho neznámých povinností. Lidé, kteří dvacet let s rozkoší porušovali zákony republiky, budou nyní musit poslouchat jako stroje. Každá skupina dostane svého vůdce a podvůdce a tím i svého malého boha. Až dosud debatovali volně a bez omezení. Nyní se bude druh druhu vyhýbat, aby se nepodřekl a aby v nestřežené chvíli neprozradil, jaký je rozdíl mezi republikou, kde si mohl v s e c k o dovolit a Říši, po které tolik volal.

Proto se s nimi neloučíme v nepřátelství.

Tohm.

politika

Miloš Vaněk:

Spojencům

Minul zlatý věk země československé. Od října 1918 do září 1938 trval bez měsíce dvacet let.

Co má teď přijít? Věk jenom stříbrný? Železný? kamenný? anebo — tvarohový? Máme psát kšaft umírající matky Čechoslovákie? Nebo spíše na troskách národnostního státu troubit na pozouny rodícího se státu národního? To vše teď záleží na Čechoslovácích, říká se. Budou-li ovšem mít mír.

Tož dobrá. Uvažme ty hlasy, které pronikaly k jádru našich otázek. Nejprve hlasy cizinců (neboť na rozdíl od jiných neztratíme zdvořilosti k hostem, byť i pomáhali bořit zdi našeho domu):

Před pěti lety nám řekl jakýsi Američan, že Masarykem vyrostl národ Čechoslováků o dvě hlavy nad svůj vlastní formát. Před rokem T. G. M. zemřel. Má dnes být národ Čechoslováků snížen o dvě hlavy pod svůj vlastní formát?

To je dnes naše otázka otázek. Týká se duchovní orientace národa v okleštěných hranicích. Počítáme své ztráty: hory a pevnosti v pohraničí, sklárny, porculán a textil, rudy, uhlí a kaolin, životy lidí oddaných republice... to však nejsou největší pohromy. Nad nimi všemi stojí ztráta největší: ztráta víry ve statky duchovní,

ztráta základů,

na nichž spočívá stát právní.

Čechoslovák věřil v kulturu, v civilizaci, v humanitu, v smrtelnou závaznost daného slova.

Ne, ne a tisíckrát ne! I kdybychom zůstali posledním národem na světě, který třímá ideály práva, spravedlnosti, demokracie a humanity, nezradíme je

nezlomeni budem i dále pro pravdu žít, jako jsme byli ochotni za ni i umírat. Věděli jsme, že v tomto období evropských dějin Hitler nezbrojí do evropské války, nýbrž jen proto, aby se stal spojencem dosti žádoucím, aby s ním některá velmoc uzavřela spolek. Některá velmoc... Odpusťte, právě vy, demokracie, jste to neměly být. A neměly jste za to platit právě našimi hranicemi — v zájmu toho míru, po kterém tolik toužíte. Tak to vidíme.

Před měsícem nám pravil kýs Francouz, že prý jsme my, Čechoslováci, žili zahraničně politicky nad své poměry. Prý jsme byli, stát patnáctimilionový, takorčaka jakousi velmocí.

Pane Francouzi, který jste uvykl měřit číslicemi i svou doživotní rentu, i touhu lidí žít jako lidé: to jen vaše vlastní svědomí v nás vidělo morální velmoc, v našem národnostním uspořádání předobraz Nové Evropy, a v našich sociálních zařízeních leccos, co je hodno následování a nápodoby. Nedělali jsme si reklamy, ba ani slušné propagandy. Jako Hus, když se před pěti sty lety rozhodoval raději zemřít za to, co nazýval svou pravdou, rozhodl se jen sám za sebe, ne za národ,

ne za stát či za velmoc. Tehdejší lidé se dívali na tuto jeho míru věcí, na odhodlání stát životem za kusem pokroku, který představovala jeho pravda, jako na jakýsi druh jurodivé zmatenosti. Z něho však vzaly svůj počátek síly, které za několik let pak otrásaly vší tehdejší Evropou. Neškodí, pane Francouzi, když si ještě jednou zopakujeme: v Německu Luther, v mnohém potomek Husův, přišel až za sto let po českém Husovi, německá reformace až za sto let po reformaci české.

Mínil kýs Angličan v těchto dnech, že naše tragická vina spočívá v tom, že jsme prý ve své Československé republice uskutečnili demokracii — jednadvacátého století. Dnešní střední Evropa prý toho nesnese. A odtud i tragický náš pád: příliš jsme prý předstihli za těch dvacet let svůj časoprostor. Mít pravdu prý nestačí. Napřed je třeba mít sílu, a pak teprve říkat své pravdy...

Pane Angličane, dík za poučení. Vždycky jsme si byli vědomi, že osudem Čechoslováka je dobře vidět a vědět, co dělá ostatní svět, než pojme nějakou svou koncepci v politice či v hospodářství. Ale kdybyste tu žil s námi, byl byste se spolu s námi také prohřešoval proti středoevropskému „časoprostoru“ československou pozemkovou reformou, sociální politikou, pokrokovou politikou národnostní — vším tím, co nám bylo buď záviděno nebo zazlíváno podle toho, kam sociálně patřil středoevropský obdivovatel či kritik. Kdo spolu neprožil, nepochopí: musili jsme budovat vzorně demokratický stát, anebo toho vůbec nechat. Nejvíce jsme se prohřešovali jen tím, že jsme, nenávidíce násilí, nedovedli leckde používat své moci. V tom, hlavně v tom, byla naše „předčasnost“.

A tím přecházíme k domácím hlasům, vyjadřovavším kritiku konstrukce čs. státu. Byli u nás Šmeral, Švehla (přese všechna tvrzení, že Švehla se přeorientoval od rakouského oportunistu již okamžikem, kdy Amerika vstoupila do světové války, tedy už od jara 1917, Švehla až téměř dopřevratový), byl i náš Kramář, Preiss a jiní, kteří hodnotili riziko nárazníkového státu výše než výhody z jeho založení, a byli proto v opozici — časem více, časem méně zjevné — proti Masarykově a Benešově konstrukci samostatného státu. Tato opozice nebyla jen plodem osobního antagonismu proti Masarykovi a Benešovi, nýbrž vyjadřovala živelnou neschopnost zámožného měšťanstva městského i venkovského naplnit životou krví a masou tuto jejich koncepci československého státní idey, a to jak uvnitř československého státu, tak i v jeho zapojování do střední Evropy, do Podunají. (Co se v těchto směrech vynořilo, nebyly než rychlé, začasné nedomyšlené, v každém případě však nedopracované improvisace.)

Neschopnost českého měšťanstva uskutečňovat stát-nost vpravdě československou se nejmarkantněji projevila hlavně v oblasti hospodářské politiky. Místo iniciativy a managementu v probudování státní hospodářské jednoty, české měšťanstvo obchodní a průmyslové se převážně zbavovalo risik vývozního a dovozního obchodu, omezovalo se na podniky pracující pro vnitřní trhy (příklad Živnobanky, s jedinou velkou a zářnou výjimkou zákupu mosteckého hnědého uhlí pět minut před dvanáctou, v létě roku 1938). Mocné páky státní politiky celní, obchodní a průmyslové až do jara 1936 nesloužily celostátní koncepci hospodář-

ské, leda z iniciativy neprůmyslnické a neagrární. S velkou přesností však fungovaly, kdykoli šlo o hájení zájmů užšího hospodářského vlastnictví, t. j. hospodářského trojúhelníku mezi Pardubicemi, Ml. Boleslaví a Plzní . . . Agrární politika, mající na zřeteli zvýšenou rentabilitu hlavně pšenice a vepřového dobytka, jen ještě zesilovala účinky tohoto typicky národně demokratického nedbání: jen ještě ztížila vývoz slovenského dříví do Maďarska a vývozního spotřebního zboží na Balkán. Celostátně koncipovaná hospodářská politika začíná u nás teprve až v druhé polovině krise a nabývá intenzity až v r. 1936: aktivní vývozní politika, devaluace měny, industrialisace Slovenska, větší obchodně politická aktivita atd.

Úzkoprsost ve vnitřní hospodářské politice měla svůj protějšek v neschopnosti čs. obchodu, průmyslu a bank přispět k hospodářské reorganizaci střední Evropy. Místo iniciativy a vůle k hospodářské „expansi“, t. j. k vedení zemědělských zemí střední Evropy a Balkánu se ozývá v politice českého měšťanstva jako stálý vůdčí motiv touha odbourati i své vlastní, t. j. československé „přebytečné motory“ a zařídit se zase na — ruční pohon („chaloupky naše, buďtež požehnány . . .“).

Když jsme o těchto věcech před lety psali v „Přítomnosti“ v souvislosti s hospodářskými problémy Sudetska, uzavřeli jsme svůj článek tímto obrazem:

„Budeme-li takto pokračovat, půjde jednou, za půlstoletí, vnuk náš po Václavském náměstí, zarostlém travou, a povzdechne si: „Ve třicátých letech jsme si v osobách svých otců hráli na stát. Ach, bože, byla to krása!“

Tento závěr tehdy nevyšel. Snad se zdál býti příliš patetický, snad byla obava, aby nedodával argumentů právě vznikající tehdy agitaci henleinovců. Není důvodů, aby nebyl slyšán dnes. Nemá být rekriminací. Má jen zdůraznit, že i v nových poměrech jen a jen průmyslovým a dopravním přeorganizováním našich zemí na základě opravdu celostátní koncepce je možno ukout sílu z toho, co jest dosud naší slabostí.

Páni Francouzi a páni Angličané, ani nás nenapadá vymlouvat se na něčí zradu. Následky svého jednání pocítíte v budoucnosti neméně trpce, než je dnes cítíme my, Čechoslováci. Už po řadu měsíců jsme sami sobě nedovolovali otevřeně říkat, co soudíme o vývoji Francie, Anglie, Sovětského svazu, neřku-li Německa či Rakouska. Vidíte-li, měli jsme samostatný stát, měli jsme tedy svobodu vyslovovat své mínění, ale zříkali jsme se jí dobrovolně, abychom neposkytli záminky: vám, přátelům, záminku vyzout se z odpovědnosti vůči naší malé zemi, a nepřátelům záminku ji zkrátka přepadnout. Dnes, díky vašemu přičinění, jsme pozbaveni těchto pout, a můžeme doufat, že nám censura (horší to část jen našeho vlastního pocitu odpovědnosti) dovolí říci tato slova:

Otto Rádl (Londýn):

Černá kniha

Minulý čtvrtek vydalo v Londýně nakladatelství Jeho Veličenstva Bílou knihu, jejíž nadpis zní: „Korespondence týkající se Československa“. Tato publikace o 22 stránkách v ceně 3 pencí obsahuje 10 dokumentů. Kromě dopisu lorda Runcimana jsou tu tři dopisy Chamberlainovy, tři dopisy Hitlerovy a dva dopisy vyslané Jana Masaryka a text anglo-francouzského návrhu.

Na prvním místě stojí dopis lorda Runcimana min. předsedovi Chamberlainovi ze dne 21. září. Překvapí, že tu byl opuštěn chronologický pořad, neboť anglo-francouzské návrhy, poslané československé vládě, jsou datovány dva dny před tím, 19. října, a zařazeny teprve na druhé místo. Zdá se, že redakce této tenoučké a tragické sbírky měla v úmyslu ukázati, že všechno, co západní velmoci v československé otázce podnikly, je logickým důsledkem Runcimany zprávy.

Dopis lorda Runcimana po historickém přehledu všech jednání a vylíčení všech pokusů o dosažení dohody smírnou cestou dospívá až k 13. září, kdy čtvrtý návrh československé vlády byl zamítnut henleinovci. Tím, že pan Henlein přerušil jednání, praví lord Runciman, byla má funkce prostředníka fakticky skončena.

„Nebylo částí mé funkce pokusiti se o prostředkování mezi Československem a Německem. Odpovědnost za rozbití jednání podle mého názoru spočívá na panu Henleinovi a panu Frankovi a na těch jejich stoupencích v zemi a mimo ni, kteří je poháněli ke krajní a neústavní akci.“

Lord Runciman původně, jak bylo oficiálně oznámeno, neměl o své prostředkující akci podati žádného referátu. Po svém neúspěchu však pokládal za nutné

Proto ve svém dopise věnuje další 4 stránky svému rozboru československého menšinového problému a navrhuje (dva dny po předložení anglo-francouzských ultimativních návrhů československé vládě) stejné řešení jako tyto vlády. Lord Runciman v tomto svém výkladu praví:

„Zůstal ve mně dojem, že československá vláda v územích sudetských v posledních dvaceti letech sice neprováděla žádný faktický útisk a určitě nebyla teroristická, že však se vyznačovala nedostatkem porozumění, drobnými nesnášlivostmi a vyzvedáním národních rozdílů do té míry, že citění německého obyvatelstva se pohybovalo směrem ke vzpouře. Sudetští Němci také pocítovali nepříjemně, že v minulosti jim československá vláda dávala mnoho příslibů, ale že po těchto slibech následovalo málo skutků nebo docela žádných. Tato zkušenost vyvolala u obyvatelstva postoj nezakryté nedůvěry k vůdčím českým státníkům. Nemohu říci, jak dalece je tato

nedůvěra odůvodněna či neodůvodněna. Ale s určitostí tato nedůvěra existuje a jejím důsledkem je, že ať jsou prohlášeni českých státníků jakkoli smířlivá, nevyvolávají důvěry v myslí sudetského obyvatelstva. Při volbách 1935 stala se strana sudetských Němců nejsilnější stranou. Může však býti vždycky přehlasována. V důsledku toho mnozí z nich cítí, že jakákoli ústavní akce nemá pro ně ceny.“

„Různá místní pohoršení přistupují k těmto vážnějším stížnostem. Čeští úředníci a česká policie, kteří mluvili německy buď špatně anebo vůbec ne, byli ve značném počtu posíláni do čistě německých obvodů. Čeští hospodářští kolonisté byli podporováni v tom, aby se usazovali uprostřed německého obyvatelstva na půdě, přidělené jim pozemkovou reformou. Docela všeobecně se věří, že české firmy dostávaly více státních zakázek než německé a že státní pomocné akce ve prospěch Čechů byly ochotnější než ve prospěch Němců. Já věřím, že tyto stížnosti ve svém jádře jsou ospravedlněny.“

„Všechny tyto stížnosti a ještě jiné stávaly se vážnější reakcí na hospodářskou krizi v sudetském průmyslu, jenž hraje v životě národa tak důležitou úlohu. Není to nepřirozené, že vina za všeobecné ochuzení byla svalována na vládu. Z mnoha důvodů bylo obyvatelstvo sudetských Němců až do doby před třemi, čtyřmi roky beznadějné. Ale vzestup nacistického Německa dodal mu nových nadějí. Podle mého názoru je za těchto okolností docela přirozeným vývojem, že se obrátilo o pomoc ke svým soukmenovcům a že po případě toužilo po připojení k říši.“

„V době mého příjezdu umírněnější vůdce sudetští toužili ještě po dohodě v rámci československého státu. Toto řešení ve formě čtvrtého plánu ztroskotalo a celá situace vnitřní i mezinárodní se změnila. Cítil jsem, že s touto změnou mé poslání bylo skončeno.“

„Státní policie byla nesmírně nepopulární mezi německým obyvatelstvem a představovala jednu z jeho hlavních stížností v posledních letech.“

V dalším textu svého dopisu lord Runciman doporučuje, aby, pokud je třeba nějakého postoupení území Německu, stalo se tak okamžitě a bez prodlévání, aby v obvodech, kde Němci jsou ve značné většině, obdrželi autonomii. Vyslovuje názor, že tato věc volá po politice okamžité a rozhodné akce. Praví, že plebiscit by byl formalitou, že převážná většina obyvatelstva touží po spojení s Německem. Žádá, aby pohraniční okresy byly najednou přeneseny od Československa k Německu.

Další část dopisu lorda Runcimana ministerskému předsedovi rozvádí, jakým způsobem má býti zajištěno mírné spolužití Němců a Čechů v budoucnosti. Praví, že je přesvědčen, že je v zájmu všech Čechů i Němců, aby byl podporován přátelský poměr k říši. Historie dokázala, že tyto dva národy spolu dovedly v míru a přátelsky již žít. „Jsem přesvědčen, že po tom opravdu touží každý průměrný Čech a Němec. Ti i oni jsou počestní, mírumilovní, tvrdě pracující a šetrný národ. Budou-li odstraněny politické třenice na obou stranách, věřím, že mohou klidně spolu žít.“ Lord Runciman navrhuje, aby v rámci Československé republiky, po oddělení převážně německých území, byla zřízena místní autonomie podle „čtvrtého plánu“.

„To mne přivádí k politické stránce problému, jenž se týče otázky celistvosti a bezpečnosti Československé republiky, zejména v poměru k jejím bezprostředním sousedům. Věřím, že problém spočívá v tom, aby ze střední Evropy bylo odstraněno středisko intenzivních politických třenic. Za tímto účelem je potřeba trvale se postarati o to, aby československý stát žil v míru se všemi svými sousedy a aby k tomuto cíli směřovala jeho politika vnitřní i zahraniční. Stejně jako je nezbytné pro mezinárodní postavení Švýcarska, aby jeho politika byla naprosto neutrální, tak je nezbytná podobná politika i pro Československo — ne pouze pro jeho vlastní existenci, nýbrž pro mír Evropy. Aby toho bylo dosaženo, doporučuji:

1. Aby těm politickým stranám a osobám v Československu, které dosud úmyslně podporovaly politiku nepřátelskou československým sousedům, bylo československou vládou zakázáno, aby tyto své agitace dále prováděly. Je-li nezbytno, je třeba

sáhnouti k zákonným prostředkům, aby tyto agitace byly zaraženy.

2. Aby československá vláda takovým způsobem pozměnila své zahraniční styky, aby byly pro její sousedy zárukou, že za žádných okolností proti nim nepodnikne útok, ani že nepřistoupí k žádné útočné akci proti nim, vyplývající ze závazků k jiným státům.

3. Aby hlavní velmoci v zájmu evropského míru poskytly Československu záruky, že mu pomohou, dojde-li k nevyprovokovanému útoku proti němu.

4. Aby mezi Československem a Německem byla uzavřena obchodní smlouva s preferenčními výhodami, bude-li to v hospodářském zájmu obou států.“

V závěru svého listu lord Runciman vyslovuje své uznání za osobní zdvořilost, pohostinnost a pomoc, kterou se svým štábem obdržel od československé vlády, zejména od dra Beneše a dra Hodži, od reprezentantů sudetských Němců a od všeho ostatního obyvatelstva nejruznějších vrstev v Československu.

V anglické Bílé knize následuje nyní text anglo-francouzských návrhů, předložených československé vládě 19. září 1938, jenž zní:

„1. Představitelé francouzské a anglické vlády se radili dnes o všeobecné situaci a vyslechli referát anglického ministerského předsedy o jeho rozmluvě s panem Hitlerem. Britští ministři také předložili svým francouzským kolegům důsledky, které vyvodili ze zprávy lorda Runcimana o činnosti jeho mise. Obě vlády jsou přesvědčeny, že po posledních událostech bylo dosaženo bodu, kdy fakticky není možno, aby v rámci československého státu byly nadále podrženy obvody, hlavně obývané sudetskými Němci, poněvadž by to bylo nebezpečím pro vlastní zájmy Československa i pro evropský mír. V důsledku těchto úvah musely obě vlády dospěti k závěru, že udržení míru a bezpečnosti životních zájmů Československa nemůže býti účinně zajištěno, ledaže tyto kraje budou nyní převedeny k Německu.

2. To by se mohlo státi buď přímým postoupením nebo v důsledku plebiscitu. Jsme si vědomi obtíží plebiscitu a chápeme vaše námítky, které proti podobnému postupu máme byly vzneseny, zejména pokud se týče možnosti dalekosáhlých otřesů, kdyby otázka byla řešena na tak široké základně. Z tohoto důvodu předpokládáme, poněvadž nic opačného nám nebylo sděleno, že raději projednáte problém sudetských Němců metodou přímého postoupení území jako otázku samostatnou.

3. Území, které má býti postoupeno, bude patrně obsahovati kraje, v nichž je přes padesát procent německých obyvatel, ale doufáme, že jedním se nám podaří uplatniti výhrady k úpravě hranic, kde toho zvláštní okolnosti budou vyžadovati, pomocí nějaké mezinárodní komise, obsahující zástupce Československa. Jsme naprosto přesvědčeni, že postoupení menších území na základě vyššího procenta obyvatelstva by tuto otázku nevyřešilo.

4. Mezinárodní komise, svrchu zmíněná, mohla by současně pojednat o výměně obyvatelstva na základě opčního práva v určité časové lhůtě.

5. Uznáváme, že bude-li československá vláda ochotna přistoupiti k těmto navrženým opatřením, která v sobě zahrnují materiální změny v postavení státu, je oprávněna žádati jakési záruky pro svou příští bezpečnost (to ask for some assurance of their future security).

6. V důsledku toho vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném království Velké Británie by byla ochotna jako příspěvek k pacifikaci Evropy připojiti se k mezinárodní garancii za nové hranice československého státu v případě nevyprovokovaného napadení. Jednou ze základních podmínek takové garancie bude zajištění nezávislosti Československa tím způsobem, že dosud existující smlouvy, předpokládající vzájemné závazky vojenského rázu, budou nahrazeny všeobecnou garancii pro případ nevyprovokovaného napadení.

7. Obě vlády, francouzská i anglická, uznávají, jak velká je oběť tímto způsobem požadovaná od československé vlády ve věci míru. Poněvadž však tato věc leží v společném zájmu jak celé Evropy, tak zvláště Československa samotného, cítily se obě vlády vázány, aby byly upřímně formulovány podmínky nezbytné k jeho zajištění.

8. Anglický ministerský předseda musí pokračovati ve svých rozmluvách s panem Hitlerem nikoli později než ve středu a, je-li to možné, dříve. Jsme proto nuceni žádati vás o vaši odpověď ve lhůtě co možná nejkratší.“

Je dostatečne známo, že československá vláda nemohla této urgenci vyhověti v nejkrajším termínu a že teprve po dvojí naléhavé intervenci se strany západních velmocí a po noční návštěvě anglického a francouzského vyslance přijala ultimatum svých vlastních spojenců. Ministerský předseda Chamberlain odjel do Godesbergu a zaslal Hitlerovi dopis ze dne 23. září:

„Můj drahý říšský kancléři.

Myslím, že by objasnilo situaci a urychlilo naši rozmluvu, zašlu-li Vám před naším dnešním ranním setkáním tuto zprávu.

Jsem ochoten předložit československé vládě Vaše návrhy, týkající se území, aby prozkoumala navrženou prozatímní hranici. Pokud já to vidím, není třeba pro hlavní část těchto krajů konati plebiscit, totiž pokud se týče území, jež na základě statistik obou stran jsou převážně sudetskóněmecká. Nemám však žádné pochybnosti o tom, že československá vláda bude ochotna přijmouti Váš návrh na plebiscit, aby bylo stanoveno, jak dalece nově navržená hranice by měla být pozměněna, pokud by toho vůbec bylo třeba.

V návrzích, které jste mi předložil včera odpoledne, vidím nesnáz potud, že tyto kraje by měly být v nejkrajší budoucnosti okupovány německým vojskem. Uznávám, že je nsnadné prováděti rozsáhlá šetření za dnešních podmínek, a není pochybností o tom, že by plán, který navrhuje, kdyby byl přijatelný, okamžitě uvolnil napětí. Ale zdá se mi, že jste si neuvědomil, že je pro mne nemožným, abych dal souhlas k předložení nějakého plánu, o němž bych nemohl předpokládati, že by veřejné mínění v mé zemi, ve Francii a na celém světě uznalo, že je to uskutečňování zásad, na nichž se strany již dohodly v řádném jednání a bez jakékoli násilné hrozby. Jsem přesvědčen, že pokus o obsazení krajů, které v principu se stanou částí říše a které v nejkrajší době mají být formálně ohraničeny, by byl odsouzen jako zbytečné vynaložení násilí.

I kdybych pokládal za správné, předložit tyto návrhy československé vládě, jsem přesvědčen, že by tato vláda ukázala na to, že se přiči duchu oné dohody, kterou jsme spolu s francouzskou vládou již naléhavě doporučili k přijetí a kterou také přijala. Není pochyby o tom, že kdyby podle Vašeho návrhu německé vojsko nastoupilo do těchto krajů, československá vláda by neměla jiné volby, než dáti svému vojsku příkaz k obraně. A to by znamenalo, že by byla zmařena základna, na níž Vy a já jsme se před týdnem dohodli spolupracovati, totiž, že tato otázka má spíše být vyřízena v pořádku než použitím násilí.

Po návrhu, jak má být zajištěn pořádek, končí Neville Chamberlain svůj dopis Hitlerovi takto:

„Československá vláda nemůže ovšem oddáliti své vojsko a není možno očekávat, že by oddálila státní policii potud, pokud jí hrozí vyhlídka na násilný vpád. Byl bych však ochoten vyslechnouti názory československé vlády o alternativním návrhu, který jsem učinil. Ukáže-li se plán přijatelným, budu československou vládu urgovati, aby oddálila své vojsko i státní policii z krajů, kde sudetští Němci jsou s to, udržeti pořádek. Další kroky, kterých je třeba podniknouti, aby postup území byl proveden, mohly by být vyřízeny velmi rychle.

Jsem Vám oddaný

Neville Chamberlain.“

Následuje dopis říšského kancléře ministerskému předsedovi ze dne 23. září 1938, psaný pathetickým a útočným tónem. Hitler odpovídá nedůvěřivě, nevěří, že československá vláda je skutečně ochotna postoupiti území, jak to slíbila přijetím anglo-francouzského plánu. Hitler praví dále:

„Navrhl jsem s nejlepšími úmysly a proto, abych českému národu nedal žádnou spravedlivou příčinu — v případě mírumilovného vyřešení — příští hranici tak, aby ji tvořila hranice národnostní, která, jak jsem přesvědčen, představuje poctivé rozdělení dvou rasových skupin, a vzal jsem také v úvahu další existenci velkých jazykových ostrovů. Jsem kromě toho připraven povoliti konání plebiscitu na celém území, které umožní, aby byly provedeny postupně korektury, aby, pokud to je možné, se vyhovělo skutečné vůli národů,

kterých se to týče. Uvolil jsem se k těmto korekturám již předem. Kromě toho jsem projevil ochotu, konati tyto plebiscity pod kontrolou buď mezinárodních komisí nebo smíšených česko-německých komisí. A konečně jsem ochoten ve dnech plebiscitu odstraniti své vojsko z nejspornějších pohraničních krajů pod podmínkou, že Češi učiní totéž. Naproti tomu však nejsem ochoten dopustiti, aby území, které musí být pokládáno za náležející k Německu na základě vůle lidu a uznání dokonce i samotných Čechů, bylo ponecháno bez ochrany říše. Zde není žádné mezinárodní moci, ani žádné dohody, která by se mohla stavěti výše než německé právo.“

„Nemohu zatajiti před Vaší Excelencí hlubokou nedůvěru, která mne naplňuje, takže nevěřím principiálnímu přijetí postoupení sudetských území, poněvadž československá vláda tak učinila pouze v naději, že tím získá čas, aby pak tím nebo jiným prostředkem dosáhla nějaké změny ke svému prospěchu. Neboť jestliže upřímně přijala návrh, že tyto kraje mají náležeti k Německu, není důvodu praktické provedení této zásady odkládati. Má znalost českých praktik v podobných věcech, kterou jsem získal během dlouhých let, mne nutí, počítati s neupřímností českých příslibů, pokud nejsou spojeny s praktickým důkazem. Německá říše je odhodlána buď těmi nebo oněmi prostředky učiniti přítrž těmto pokusům, které trvaly celá desetiletí, aby odkládacími metodami utlačené národy byly zbavovány splnění svých zákonných požadavků. Kromě toho vztahuje se totéž stanovisko i na jiné národnosti tohoto státu. Jsou také obětmi dlouhého utlačování a násilí... Tyto národy také, mají-li dosáhnouti svých práv, nebudou dříve či později míti žádné alternativy, než dobytí si jich. V každém případě je Německo odhodláno, nebude-li míti možnost, aby cestou jednání uskutečnilo splnění práv Němců v Československu — čemuž všechno nyní nasvědčuje — Německo je odhodláno vyčerpati všechny ostatní možnosti, k nimž jediné může sáhnouti. (Podpis.) Adolf Hitler.“

Druhý dopis, který téhož dne Neville Chamberlain poslal říšskému kancléři, zakončil jeho pobyt v Godesbergu. Tento dopis z 23. září zní:

„Můj drahý říšský kancléři.

Přijal jsem sdělení Vaší Excelence v odpověď na můj ranní dopis a vzal jsem obsah na vědomí.

Poněvadž mou funkcí je být prostředníkem, je nyní ovšem mou povinností — poněvadž Vaše Excelence plně setrvává na stanovisku, které zaujala včera večer — předložit Vaše návrhy československé vládě. Proto žádám Vaší Excelenci, aby byla tak laskava a zaslala mně memorandum, které by tyto návrhy formulovalo společně s mapou, která by zobrazovala kraje, jež mají být odděleny, a kraje, v nichž se má konati navržený plebiscit. Jakmile obdržím toto memorandum, zašlu je ihned do Prahy a budu žádati československou vládu o co nejrychlejší odpověď.

Mezitím, než obdržím tuto odpověď, bych měl rád ujištění Vaší Excelence, že setrvá i nadále na dohodě, které jsme dosáhli při svém setkání 14. září a také včera večer, že totiž nemá dojiti k žádné akci vojenskými silami říše, aby tím nebylo vyloučeno další prostředkování, které snad bude umožněno.

Poněvadž přijetí nebo odmítnutí návrhu Vaší Excelence je nyní věcí, o níž má rozhodnouti československá vláda, nevidím, že bych zde mohl vykonati nějakou další službu, zatím co naproti tomu se stalo nezbytným, abych o dnešní situaci okamžitě referoval svým kolegům a francouzské vládě. Pokládám za vhodné vrátiti se do Anglie.

Vám oddaný

Neville Chamberlain.“

Memorandum, které si anglický ministerský předseda vyžádal, bylo mu odevzdáno ještě téhož 23. září, a je k němu připojena mapa historických zemí Československa, na níž červenou barvou jsou označeny všechny kraje, které mají být odevzdány Německu 1. října, zatím co zelenou barvou jsou označena všechna území plebiscitní. Požadavky tohoto memoranda znějí:

„Ve snaze dosáhnouti okamžitého a definitivního vyřešení problému sudetských Němců činí německá vláda nyní tyto návrhy:

1. Odstranění celé české armády, policie, četnictva, celních úředníků a pohraničních stráží z území, označeného na připojené mapě, jež má být odevzdáno Německu dne 1. října.

2. Evakuované území musí býti odevzdáno ve svém dnešním stavu. Německá vláda souhlasí s tím, aby plnou mocí obdařený představitel české vlády nebo české armády byl připojen ke hlavnímu štábu německého vojska k projednání všech podrobností evakuace.

3. Česká vláda propustí okamžitě všechny sudetské Němce, sloužící v armádě nebo v policii kdekoli na území českého státu.

4. Česká vláda osvobodí všechny politické zajatce německé rasy.

5. Německá vláda je ochotna povolití plebiscit v krajích, které budou ještě přesněji definovány, nejpozději dne 25. listopadu. Změny nové hranice, vyplývající z plebiscitu, budou provedeny německo-českou nebo mezinárodní komisí. Plebiscit sám bude proveden pod kontrolou mezinárodní komise. Všechny osoby, které sídlily v těchto krajích dne 28. října 1918, anebo byly zde předtím narozeny, budou mít právo ke hlasování. Prostá většina všech zvolitelných ženských a mužských voličů rozhodne o přání obyvatelstva náležeti buď k německé říši nebo k českému státu. Během plebiscitu obě strany odstraní své vojenské síly z území, která budou ještě přesněji definována. Datum a trvání plebiscitu bude ustanoveno společně německou a českou vládou.

6. Německá vláda navrhuje, aby autoritativní německo-česká komise se dohodla o všech dalších podrobnostech.

Dodatek.

Evakuované sudetoněmecké území musí býti odevzdáno tak, aby na něm nebyla zničena nebo učiněna nepoužitelnými všechna vojenská, obchodní nebo dopravní zařízení. Sem patří také pozemky, sloužící letecké dopravě, a všechny rozhlasové stanice.

Všechny obchodní a dopravní materiál, zejména vozy a lokomotivy železnic, musí v těchto územích býti odevzdány nepoškozeny. Totéž platí o všech veřejnohospodářských zařízeních jako plynárnách, elektrárnách a podobně.

Konečně žádné potraviny, zboží, dobytek, suroviny a podobně nesmějí býti odstraněny.

Sedmý a osmý dokument, otištěný v Bílé knize, představuje dva listy československého vyslance v Londýně, Jana Masaryka, anglickému zahraničnímu ministru, zasláné podle instrukcí pražské vlády.

V prvním z těchto listů je obsažena zpráva o tom, že zatím co ministerský předseda Chamberlain byl ještě v Godesbergu, odevzdal již anglický a francouzský vyslanec v Praze poselství tohoto znění:

„Jsme stejného názoru s francouzskou vládou, aby československá vláda byla informována, že francouzská a anglická vláda nemohou na sebe bráti odpovědnost, aby československé vládě i nadále radily nemobilisovat.“ Dopis obsahuje potvrzení, že vláda generála Syrového prohlásila, že na sebe bere plnou odpovědnost za rozhodnutí předchozí vlády a že se pokládá vázána tak zvaným anglo-francouzským plánem. Přípis vyslovuje úžas československé vlády nad faktickým ultimátem Německa, které jde daleko za anglo-francouzský plán, a praví v závěru:

„Má vláda mne žádá, abych prohlásil se vši slavnostností, že požadavky pana Hitlera ve své dnešní formě jsou naprosto a bezpodmínečně nepřijatelné československé vládě. Proti těmto novým a krutým požadavkům cítí se má vláda nucena, postaviti se krajním způsobem na odpor a s pomocí boží tak učiníme. Národ sv. Václava, Jana Husa a Tomáše Masaryka nebude národem otroků. Společně se na obě velké západní demokracie, jejichž přáním jsme vyhověli valnou měrou i proti vlastnímu přesvědčení, že při nás budou státi v této rozhodné hodině.

Přijměte atd.

Jan Masaryk.“

Druhý dopis československé vlády, odevzdaný dne 27. září, obsahuje návrh mezinárodní konference k vyřešení otázky sudetských Němců.

Další dopis ministerského předsedy Chamberlaina tlumočí toto československé stanovisko, naléhavě žádá

říšského kancléře o vyřešení smírnou cestou, upozorňuje na to, že československá vláda uznává svůj závazek, převzatý přijetím anglo-francouzského plánu. Dopis končí:

„Jsa přesvědčen, že Vaše vášnivě přání, aby sudetoněmecká otázka byla vyřešena okamžitě a uspokojivě, může býti splněno bez stržení lidstva do bídy a útrap, což by bylo nezbytným důsledkem konfliktu, naléhám na Vás co nejvážnějším způsobem, abyste přijal mé návrhy. Jsem Vám oddaný Neville Chamberlain.“

Poslední dopis Bílé knihy je psán Hitlerem dne 27. září 1938 v Berlíně. Hitler v něm plně trvá na svých požadavcích a ospravedlňuje se proti podezření, že snad má v úmyslu podniknouti vojenské akce, které by při okupaci postoupených území zasáhly i do krajů zbývajících. Hitler tu praví:

„Především je naprosto nesprávné předpokládati, že Československo bude ve svém národním životě ochromeno anebo že ztratí svou politickou a hospodářskou nezávislost. Z mého memoranda vyplývá, že německá okupace se bude vztahovati pouze na vytčenou linii a že konečná delimitace hranice bude provedena tím způsobem, který jsem popsal. Pražská vláda nemá práva pochybovati, že německá vojenská opatření se zastaví u těchto hranic. Kdyby přesto však chtěla odstraniti podobnou pochybnost, mohou anglická a je-li to třeba také francouzská vláda zaručiti rychlé provedení mého návrhu. Mohu se pouze odvolati na svou veřejnější řeč, v níž jsem zřetelně oznámil, že lituji, že mohla vzejíti myšlenka, že snad pomýšlím napadnouti československé území. Za podmínek, které jsem oznámil, jsem dokonce ochoten poskytnouti formální záruku za zbytek Československa. Proto se nedá vůbec mluvit o tom, že snad je ohrožena nezávislost Československa. Stejně chybným je také mluvit o hospodářském roztržení. Je naproti tomu dobře známým faktem, že Československo po postoupení sudetoněmeckého území bude tvořiti zdravější a jednotnější hospodářské ústrojí než předtím.

Projevuje-li pražská vláda obavu o postavení českého obyvatelstva v krajích, které budou okupovány, nemohu se ubrániti překvapení. Může býti pokládáno za bezpečné, že s německé strany se nestane nic, co by připravovalo těmto Čechům podobný osud, který snášeli sudetští Němci v důsledku českých opatření.

Za těchto okolností musím předpokládati, že pražská vláda využívá mého návrhu o obsazení okupovaných území německým vojskem k tomu účelu, aby pokroutila jeho smysl a účel. Chce mobilisovati ty síly v jiných zemích, zejména v Anglii a Francii, od nichž, jak doufá, aby obdržela neomezenou podporu pro své cíle, aby tak dospěla k možnosti všeobecného válečného utkání. Musím to přenechati Vašemu úsudku, zda s ohledem na tyto okolnosti pokládáte za vhodné pokračovati ve svém úsilí, za něž bych Vám při této příležitosti ještě jednou rád upřímně poděkoval, — aby tyto manévry byly překazeny a aby pražská vláda byla přivedena k rozumu v nejposlednější hodině. (Podpis.) Adolf Hitler.“

Tímto dopisem se končí anglická Bílá kniha. Z jakého podnětu došlo k mnichovské schůzce čtyř velmocí, to je jinou kapitolou této tragické části našich dějin.

Milena Jesenská:

Měsíc září

Následující přehled novinářských zpráv dramatického a bolestného měsíce září je sestaven s jednostranným ohledem na vývoj situace v západních státech. Jsou to zprávy, které nám, zaslepeným důvěrou, připadly v den, kdy jsme je četli, buď nedůležité nebo neuvěřitelné. Je to truchlivý spád překotného vývoje, který nás všechny postavil po úžasných otřesech do situace dokonale nové. Nyní je však dobře vědět alespoň přibližně, co se stalo. Nechceme se dnes modlit ani naříkat: chceme si ujasnit věci, jak jsou, chceme žít a chceme rychle a soustředěně jednat.

1. září:

V sobotu pronesl člen anglické vlády, sir John Simon umírněnou, a člen opozice Winston Churchill ostrou výstrahu Německu. Nebylo náhodou, že to, co člen vlády nemohl s ohledem na své postavení otevřeně říci, pronesl W. Churchill zcela nedvojmyslně.

2. září:

Novou zápletku v jednání o dohodu československé vlády se stranou SdP vnesl dnes náhlý odjezd Konráda Henleina k říšskému kancléři Hitlerovi do Berchtesgadenu. Pražské ústředí sudetoněmecké strany oznámilo, že tuto cestu nastoupil Henlein na anglické přání.

Daily Mail: Jestliže Henlein definitivně zamítne návrhy vlády, vystoupí lord Runciman z úlohy pouhého prostředkovatele na aktivnější pole a podá vlastní plán pro vyřízení sporu. Má se za to, že odmítnutí by bylo nesnadné, poněvadž za takovým návrhem byla by všechna morální váha nejen Velké Británie a Francie, nýbrž také Spojených států. Britská vláda je odhodlána působit všemi prostředky k tomu, aby spor byl vyřešen v míru.

Ministerský předseda Daladier adresoval výstrahu levici, že zaujímá proti Německu bojovný donquichotský postoj.

Times: Hitler přezkoumá čtvrtý plán čsl. vlády s hlediska zájmů říše. Jedním ze zájmů je rozbití francouzsko-československo-ruské aliance.

4. září:

Je velmi pochybné, zda Hitler a jeho němečtí pozorovatelé, kteří Anglii znají, věří, že britská vláda považuje situaci za tak vážnou, jak tvrdí.

Berlín: Československý sousední stát je zkušební příklad evropské mírové revise.

5. září:

Ministr zahraničních věcí v Paříži: Francie zůstane v každém případě věrna paktům a smlouvám, které sjednala, zůstane věrna závazkům, které na sebe vzala.

6. září:

Goebbels ve Stuttgartu: Víme velmi dobře, co by nám chtěli udělat v Londýně, jen kdyby mohli. My máme osobnosti a budoucnost ukáže, zda naše osobnosti nejsou větším statkem, než volná valuta a zlaté pruty...

Plakáty na norimberském sjezdu: Moskva pochoduje do Evropy — hlavní tepnou přes Prahu.

7. září:

Anglie se dostala svým deklarovaným prostředkováním v otázce dohody se sudetskými Němci do situace, že tím přímo vzala na sebe závazek zaručit se za územní celistvost a samostatnost tohoto státu, kdyby byl v důsledku svých vnitřních ústupků ohrožen.

„News Chronicle“: Bude-li Československo nuceno jíti do války, půjde Francie do války. Bude-li Francie muset do války, půjde do války i Anglie...

Na schůzi ministrů, které byl přítomen sir Henderson, bylo Ribbentropovi dáno na srozuměnou, že je britská vláda podle potřeby připravena zesílit výstrahu, danou sirem Johnem Simonem v Lanaparku. První, co Ribbentrop Hendersonovi odpověděl, bylo, že je to bluff. Henderson ujistil Ribbentropa, že se velmi mylí. Po této rozmluvě vznikly v Londýně vážné pochybnosti, zda je Hitler správně informován o britském úředním názoru na situaci. Před koncem týdne se najde příležitost, aby Henderson oznámil Hitlerovi osobně, jak velice Velké Británii záleží na tom, aby sudetoněmecký problém byl vyřízen v míru a jak daleko je Velká Británie připravena jíti, aby odporovala vyřízení násilnému.

8. září:

Londýn: Anglie, stejně jako Francie, pokládají návrh čsl. vlády za tak velkorysý a dalekosáhlý, že je nemožno, aby byl zamítnut, žádá-li si Německo skutečné dohody.

„Times“: Stálo by za to, aby československá vláda uvážila, má-li býti opravdu zcela zamítnut návrh, který našel oporu na určitých místech, aby totiž z Československa byl vytvořen stejnorodější stát tím, že by se vzdal svých okrajů s cizím obyvatelstvem. Výhoda, že by se stalo Československo homogenním státem, vyvážila by zřejmě nevýhody této ztráty pohraničních sudetoněmeckých krajů.

Anglická vláda dementovala: jakýkoli územní ústupek na tisícileté hranici Čech a Moravy je naprosto nemyslitelný z důvodů hospodářských a strategických, nehledíc na historické a národnostní. Mluvčí anglické vlády prohlásil Janu Masarykovi, že by bylo těžkým omylem domnívat se, že je článek Timesů úředním názorem.

„Times“: Poslední týdny proskakovaly náznaky, jak značně je veřejné mínění světa mobilisováno proti násilnému řešení. Rusko je připad pro sebe. Slibuje vřelé splnění spojeneckých povinností vůči Československu a na ruské hranici koncentrují se už ruské oddíly.

9. září:

Paříž: Paříž a Londýn jsou již informovány v tom smyslu, že diplomatické připomínky nedospěly k Hitlerovi. Hitler si není vědom, s čím si zahrává a je přesvědčen, že dosavadní prohlášení Anglie nebyla učiněna vážně a že Anglie nepohne ani prstem pro Československo a Francie sama nemůže nic vyříditi. Proto je i pro Francii důležité, aby anglická vláda ještě včas před závěrečnou Hitlerovou řečí v Norimberku učinila rozhodný projev Hitlerovi samotnému.

„United Press“: Lord Runciman zasáhl telegramem do diskuse nad článkem Timesů a žádal na vládu, aby zaujala stanovisko, které by smazalo v Praze dojem, jenž článek vyvolal.

„Times“: Včera odpoledne byl Henderson Göringovým hostem a účastnil se honů na Göringově zámečku u Norimberku.

11. září:

Londýn: Runciman prohlásil, že považuje poslední návrh československé vlády za definitivní.

„Evening Standard“: Lord Runciman donutil československou vládu, aby šla ve svých ústupcích dál, než president Beneš měl kdy v úmyslu. Proto cítí celá anglická veřejnost, že Velká Británie nese morální odpovědnost za ústupky, do nichž vehnala Čechy.

Sir Neville Henderson měl opět několikahodinovou rozmluvu s Ribbentropem a ani tentokrát jej nepřesvědčil, že by Británie nemohla zůstat nečinnou, kdyby vznikla akce proti Československu.

Londýn: Vyslanec Henderson setkal se s říšským kancléřem na čaj a vlídně s ním pohovořil o nepolitických věcech.

14. září:

Stanné právo v osmi okresech.

Ministerský předseda Daladier opouští ministerskou radu prohlásil, že věci vypadají, jako by se daly urovnat. „Je třeba“, pravil, „klidně a chladnokrevně zůstat a hledět událostem pevně vstříc.“

15. září:

Winston Churchill: Velmi málo lidí mimo Německo dá se klamati nacistickou propagandou. Pracujícím masám každé země neznámé slovo Československo — do nedávna tak neznámé — nic menšího, než slovo sebezáchova... Kdyby na příklad Velká Británie, Francie a Rusko nyní poslali Hitlerovi osobně společnou notu nebo noty současně, v nichž by se vyložilo, že by měl útok na Československo okamžitě v zápětí společnou akci a kdyby zároveň president Roosevelt prohlásil, že

tato nota má za sebou mravní souhlas Spojených států se vším, co by z toho následovalo, byla by jistě velká naděje, ne-li dokonce jistota, že se zabrání katastrofě, která by mohla tak snadno pohltnout civilizaci.

Chamberlainův dopis Hitlerovi: Vzhledem ke vzrůstající kritické situaci navrhuji, že se ihned k Vám odeberu, abych se pokusil nalézt smírné řešení. Navrhuji, že pocestuji letadlem a jsem zítra přichystán k cestě. Sdělte mi, prosím, co nejdříve, kdy mne můžete přijmout a udejte mi místo schůzky. Byl bych Vám vděčen za velmi brzkou odpověď.

Chamberlain: Odjíždím na schůzku s kancléřem Hitlerem, poněvadž se mi zdá, že situace je jednou z takových, že osobní rozmluvy mezi ním a mnou by mohly mít užitečné výsledky. Má politika vždy směřovala k zajištění míru. Okolnost, že říšský kancléř přijal můj návrh, mne opravňuje k naději, že moje návštěva nebude bezvýsledná.

Daladier prohlásil: Včera koncem odpoledne jsem se vzhledem k rychlému rozvoji událostí v Československu, které nesmírně znesnadnily místní vyjednávání, ujal iniciativy k vytvoření přímého a osobního styku s britským ministerským předsedou Chamberlainem, abychom spolu zkoumali možnost výjimečného postupu, jenž by umožnil prozkoumat s německou říší neúčinnější prostředky k zabezpečení přátelského řešení rozporů. Jsem tedy zvláště šťasten ze shody koncepcí obou našich přátelských vlád.

16. září:

Londýn: Chamberlain použije rozmluvy s Hitlerem, aby mu vysvětlil, že by Anglie šla s Francií do války při napadení Československa.

Francie: Uklidňujícím způsobem musí působit na všechny nedůvěřující i to, že se tato cesta koná z podnětu francouzského ministerského předsedy Daladiera a také se souhlasem Léona Bluma, jednoho z nejlepších přátel, jež naše republika ve Francii vůbec má.

17. září:

V Berchtesgadenu: Chamberlain: „Proč jste mne, pane kancléři, nechal podstoupit tuto cestu? Jen proto, abych ztrácel čas?“

Hitler: „Nebude-li ihned uznáno sebeurčení, ztrácel bych já čas.“

Chamberlain k novinářům: „Měl jsem s Hitlerem velmi přátelskou rozmluvu.“

Ribbentrop: „Jako říšský ministr zahraničních věcí mohu vás ujistit, že mne rozmluva říšského kancléře s Chamberlainem naplňuje uspokojením.“

Berchtesgaden: Když Chamberlain vstupoval do hotelu, očekávali ho fotografové. Chamberlain vypadal vážně, ale nijak rozladěn. Chamberlain ztráví noc v hotelu, kde pro jeho poselstvo bude vyhrazeno 25 pokojů. Ze svého pokoje má nádherný výhled na hory.

Řím: Pokládá se za pravděpodobné, že může dojít ke konferenci Francie, Anglie, Německa a Itálie. Anglo-německá rozmluva v Berchtesgadenu může být východiskem širších jednání.

Delegát britské vlády de la War v Ženevě: Doufám, že v příštích letech budeme moci pohlížet zpět na tento rok jako na údobí, ve kterém jsme připravovali cestu pro další pokrok.

Lord Runciman na letišti v Anglii: Situace je velmi delikátní. Spočívá na Bohu.

President Lebrun, ministerský předseda Daladier a Herriot dospěli ve svých poradách k závěru, že není nutno přerušit parlamentní prázdniny.

Chamberlain: Postavení ministerského předsedy je vlastně funkce prezidenta správní rady velké společnosti. Tato společnost se jmenuje British Empire and limited.

18. září:

Je možno říci, že se Chamberlain pokusí ještě v dvanácté hodině dosáhnout dohody, aby zabránil válce. Byl by možná ochoten ke každé oběti, aby splnil svůj sen být tvůrcem svě-

tového míru stejně jako jeho bratr Austin Chamberlain, jenž vytvořil Locarno.

J. L. Garvin v „Observer“: Laciné vykoupení míru na základě kapitulace Anglie je absolutně vyloučeno jménem i charakterem Chamberlainovým a jménem a charakterem Anglie samé.

19. září:

Osuský, československý vyslanec v Paříži, prohlásil: „Má vlast byla postavena před soud a byla odsouzena, aniž by byla vůbec před soud pozvána. Jeden ze soudců se odebral k Hitlerovi, aby se ho dotázal na mínění, ale nás se nikdo neptal na mínění. A při tom je jeden ze soudců náš spojenec, a my jsme doufali, že se druhý stane naším mocným přítelem...“

20. září:

Times: Velká Británie nepopírala právo Francie dodržet spojeneckou smlouvu vůči Československu, ale dala dodatečně najevo, že se nezavazuje k vojenské podpoře Francie, nebude-li celistvost Francie ohrožena a nebude-li Francie napadena.

Podmínky, na kterých se dohodly vláda britská a francouzská, jsou tak dokonalou kapitulací, že liberální mínění na celém světě raději je bude považovat za neuvěřitelné, dokud nebudou potvrzeny a vysvětleny úředním prohlášením.

„New York Post“: Tento návrh i na vzdálenost 3000 mil vypadá jako největší zrada na světě.

21. září:

Francouzský vyslanec v Praze de Lacroix šel ve své hrozbě tak daleko, že vyřídil vzkaz francouzského ministra Bonnetta, že Francie ponechá Československo svému osudu, nepřistoupí-li bez výhrad na anglický plán.

Ministr Mandel položil Daladierovi otázku: Prohlásí Anglie a Francie, že odeprou pomoc Československu v případě, že toto rozhodne odmítnouti návrh?

Daladier odpověděl jasně: Ne.

V šest hodin ráno ministr zahraničních věcí Bonnet v telefonickém rozhovoru s Prahou: Nemohu slíbit, že Francie dostojí svým závazkům, kdyby bylo Československo napadeno proto, že nepřijalo ultimativní podmínky.

22. září:

Chamberlainův proslov do mikrofonu před odjezdem do Godesberku: Vyřešení československého problému je základní nutností pro dorozumění mezi britským a německým lidem, které je bezpodmínečně nutné pro zajištění evropského míru. Moji snahou je zajistit evropský mír a doufám, že tato cesta k tomu povede.

Eden: Ještě není pozdě k odhodlanému a silnému postoji. Neukáže-li tento postoj Chamberlain, pak bude tento silný postoj žádat Anglie od jeho nástupce. Také francouzský národ se již chystá stejně zúčtovat se svými vůdci.

23. září:

Mobilisace v Československu.

Chamberlain v Godesberku: Jsem starý muž a nejsem těmto způsobům zvyklý.

Chamberlain novinářům: Nelze to považovat za úplné ztroskotání.

Garvin v „Observer“: Pravda je, že britský ministerský předseda obdržel při obou svých trapných cestách do Německa dvě ultimata a to bez nejnemších ústupků.

26. září:

Hitler: Československo je poslední územní požadavek, který musím předložit Evropě.

27. září:

Chamberlain: Víte již, že jsem učinil všechno, co může učinit jediný člověk, aby srovnal tento spor.

28. září:

Chamberlain: Bez svobody nestojí život za to, aby byl žit.

29. září:

Chamberlainova řeč v parlamentě: Po tomto posledním pokusu učinil jsem poslední, poslední pokus...

Právě jsem dostal Hitlerovo pozvání na zítřek... Jdu tedy znovu balit.

Chamberlain své ženě a lidem před domem: Jděte klidně spát, teď je všechno v pořádku.

Chamberlain před odjezdem do Mnichova: Už jako hoch jsem se pokoušel o věci stále znovu, tak dlouho, až se podařily. Právě tak jednám dnes. Doufám, až se vrátím, že budu moci říci s Hotspurem v Jindřichovi IV.: Mezi všemi úskalími se mi podařilo utrhnouti alespoň tuto květinu bezpečí...

30. září:

V půl druhé v noci podepsána dohoda čtyř: Chamberlaina, Daladiera, Mussoliniho, Hitlera. Dohoda byla sdělena československé vládě.

Praha se dovidá: Byl to Runcimanův plán.

Generál Syrový: Nebylo jiné volby.

Chamberlainův návrat: Jásot lidí v Londýně je nepopsatelný. Chamberlain dostane neprodleně podvazkový řád, nejvyšší vyznamenání v Anglii, a bude povýšen na rytíře. Lord Runciman bude jmenován hrabětem. Chamberlain je navržen za příštího kandidáta Nobelovy ceny míru.

Daladierův návrat: Německé obyvatelstvo uspořádalo Daladierovi ještě před odjezdem nadšené ovace. Daladier řekl: Buďte ujisti, že Francouzi nepociťují nepřátelství vůči Německu. Oba národy se musí srdečně dorozumět.

Chamberlain před svým odjezdem měl ještě samostatnou schůzku s Hitlerem: Rozhodli jsme se, že budeme i ostatní otázky, které se týkají obou zemí, řešiti cestou podobné dohody.

Každého dne se něco končí a každého dne se něco počíná. Dnem 30. IX. 38 nekončí jenom integrita Československa, nýbrž začíná i náš obrovský zápas za svobodu a udržení národní a hospodářské nezávislosti, na němž chceme pracovat každý se všech sil. Začíná se však i zápas v mohutnějším měřítku: zápas národů všech zemí za svobodu — a i v tomto zápase chceme každý pracovat se všech sil. Boje nekončí jedním ústupem. Po versailleském míru „věčný mír“ nemůže přinést lidu mír skutečný a trvalý. Po zuby ozbrojeni, zaryty do betonové země jako krteci, děsí se zřejmě všechny státy války. Hrozíce sobě navzájem zbraněmi přes hranice, obávají se sáhnout ke zbraním a házejí prozatím přes palubu sousta poměrně pro sebe laciná. Napřed Habeš. Potom Španělsko. Potom Rakousko. Potom Čínu. Dnes nás.

Hleďme bez rozdechvání, bez kolísání a bez slz na to, co se děje. Neboť život se nezastavil a třicátým zářím nekončí dějiny. Svět bude žít dál a bude bojovat dál — prozatím snad mírem, dokud sousta stačí. Všelikdos ještě pozná, jak hořké je býti soustem. Jednou ovšem zakolísá i tento „věčný mír“, podepsaný dvěma lidmi u zeleného stolu. A my pracujme s vůlí usilovnou, aby v budoucnosti nebylo už lze rozhodovat o národech přes jejich hlavy.

národní hospodář

K. S y n e k :

Nové čl. hospodářství

I.

Již před čtrnácti dny, kdy vláda přijala po prvé na diktovaný anglo-francouzský návrh, vloudily se do mysli lidí dvě nedomyšlené a protichůdné představy. „Odstoupíme-li sudetské kraje a k tomu ještě jiné části republiky, nebudeme moci hospodářsky existovat“ — říkali jedni, majíce před očima ihned bludnou vidinu

ubohého živoření. „To je to nejmenší“ — pravili druzí, zapomínajíce, že krutý úder má také dalekosáhlé hospodářské pohnutky a následky. Veřejnosti uniká souvislost a vzájemný vztah politických a hospodářských dějů a lidé obyčejně nevědí, že se i britský ministerský předseda považuje vlastně za předsedu správní rady velké obchodní společnosti, která se nazývá Velkou Británií. Nejasné představy o příštím hospodářském životě republiky ovládají veřejnost až dosud a nezapadnou asi dříve, než se lidé vpraví do nové hospodářské skutečnosti. Na štěstí je hospodářský život věcný a střízlivý, pracuje s čísly a uvažuje jenom podle formulky „má dáti a dal“. Po nových politických zkušenostech bylo by bláhové očekávat, že svět k nám bude laskavý a velkodušný. Se všemi problémy, jež nová situace přináší, budeme se muset vypořádat sami — a to tím spíše, že v hospodářském dění jde především o hmotné statky, kterými život udržujeme. Novou realitu musíme uchopit rychle, okolnosti nedovolují, aby nás zdržovaly učené teoretické úvahy a v prodlení je teď vskutku veliké nebezpečí. Abychom mohli jednat správně a podle určitého plánu, k tomu teď postačí celková bilance všeho, co máme, co ztrácíme a co musíme získat, aby se nové čl. hospodářství ocitlo na pevných základech.

Soupis ztráty.

Československo — a zejména země historické — tvořily dosud hospodářský celek, který byl teď zasažen bolestným chirurgickým řezem. Mnichovská konference představuje po hospodářské stránce amputaci, po níž se musí novým okolnostem přizpůsobit nejen chůze, ale i celý krevní oběh. Organismus je sice zesláblý, ale dosti zdravý a odolný, aby si vytvořil nové podmínky hospodářského života z vlastních sil. Jeden z vedoucích mužů našeho největšího finančně-průmyslového koncernu vystihl nové poměry asi takto: „Máme ještě stále únosné podmínky pro nový hospodářský vývoj a nemusíme se obávat, že bychom nemohli existovat. Tíživější je snad naopak likvidace dosavadního stavu, abychom neztratili víc, než je nezbytně nutno. Z nepředvídané situace můžeme vyváznout poměrně dobře, neztratíme-li ani jediný den a začneme-li tvořit ihned nové výrobní a obchodní základy hospodářského života. Přesvědčte se o tom sám rozbořením všeho, co jsme dosud měli a co nám zůstává.“

Přesvědčili jsme se a závěr se shoduje. Ať už se díváme na věci jakkoli, Československo je i po odloučení velkých částí stále ještě státem střední velikosti rozměry i počtem obyvatelstva. Hledíme-li jenom na sudetské kraje, shledáme, že nejtíživější je ztráta uhelných oblastí, dříví a velkých lučebních podniků. Jest se nám připravit na to, že pozbýváme téměř úplně hnědé uhlí a zůstávají nám jenom revíry kamenného uhlí. Falknovskou oblast ztrácíme nesporně a mostecký revír podléhá ještě plebiscitu. Lesní bohatství v pohraničí bylo dosud hlavně vlastnictvím státu a nezůstane ovšem Československu. Ze 119 cukrovarů, jež jsme dosud měli, spadá 34 do plebiscitního území a 27 cukrovarů je těsně na hranicích. Velké lučební podniky v sudetských krajích připadnou vesměs Třetí říši. Ztráta uhlí je tím horší, že po polském ultimatu musíme odstoupit také karvínskou uhelnou oblast, loučice se zároveň s důležitými kovoprůmyslovými závody, především s třineckými železárnami. K tomu třeba připočítat podstatnou část sklářského průmyslu, libereckou textilní oblast.

jabloneckou bižuterii, kaolinový průmysl v karlovarském kraji, výrobu hudebních nástrojů na Kraslicku, celý lázeňský trojúhelník, slezský kamenoprůmysl a některé textilní závody.

S celou touto změnou souvisí samozřejmě ztížená situace v dopravě a velký přesun v zemědělství. Ztrácíme několik velmi důležitých železničních uzlů a tratí nejen v sudetských krajích, ale i na Těšínsku, mění se dopravní cesta na Dunaji a Labi a odpadnou také důležité silnice. Celý problém spojení východních částí republiky se západními bude nepoměrně obtížnější a spleťtější. V sudetských krajích ztrácíme sice jenom chudou zemědělskou oblast, která vyráběla hlavně píce a brambory, věnujíc se převážně živočišné výrobě — tak je tomu i na Těšínsku —

Tento výpočet ztráty není nijak podrobný, ale naznačuje nesporně, že v celé dosavadní výrobní a obchodní soustavě nastává podstatný přesun. Mění se nejen poměr jednotlivých průmyslových odvětví a jejich výrobní kapacity, ale i poměr mezi průmyslem a zemědělstvím. V agrární výrobě nastala změna v poměru mezi rostlinnou a živočišnou produkcí. Z toho, co jsme jen naznačili, vyplývá samozřejmě změna v celém zahraničním obchodě, zejména s ohledem na platební bilanci. Průmysl, který ztrácíme v sudetských krajích a na Těšínsku, byl z valné části průmysl vývozní. Od vzniku obilního monopolu byly také jižní kraje na Slovensku oblastí, odkud jsme vyváželi pšenici. Tyto okolnosti budou mít ovšem na dosavadní rozsah našeho vývozu veliký vliv, jehož celý význam vynikne ještě jasněji, uvážíme-li nové dopravní, tarifní, devisové a měnové poměry. Nemělo by smyslu zapírat si, že jsme postiženi svědky událostí, jež národohospodáři znají pod jménem *nerovnoměrného hospodářského vývoje*. Tento ekonomický zákon vězí téměř za všemi velkými společenskými zjevy a vysvětluje mnohé politické záhady. Jenže: v našem případě nemůžeme již mluvit o vývoji, neboť změna nastala náhle a vývoj poskočil.

Bilance zisků.

Snad je to příliš troufalé, odvažujeme-li se při této ztrátě krve zaznamenat hned regeneraci, ale přece je pravda, že krutá operace má také světlé stránky. Průmysl v sudetských krajích — nebo aspoň jeho velká část — není jen starý a vývozní, ale i zůstalý. Švédský průmyslník prohlásil, že liberecká textilní výroba zůstala aspoň o 15 let pozadu, a když jsme mluvili s odpovědným funkcionářem Svazu průmyslníků, viděli jsme jasně, že této ztráty neželí. Právě proto, že historické země tvoří od pradávna hospodářský celek, v němž naše politika nerozlišovala podle nacionálního klíče, doplácel zdravější český průmysl na sudetskou výrobu velmi značně — a poplatníci a domácí spotřebitelé ještě víc. Když do Evropy vtrhla hospodářská krize, udržoval se vývoz velké části sudetského průmyslu jenom tím, že jej chránila vysoká cla,

Dosud jsme dovaželi na příklad bavlnu a bavlněné výrobky ročně za 1200 milionů Kč a vyvezli jsme bavlněného zboží za 955 milionů. Vlnu a vlněné výrobky dováželi jsme za 946 milionů a vyvezli jsme za to zboží za 787 milionů Kč. Mnoho takových položek se nyní změní. Nenamlouvejme si však, že tyto „zisky“ vyvažují ztrátu, poněvadž ji pouze zmenšují. A neříkejme, jak se to již děje, že, bude-li náš vývoz menší, klesne také dovoz a nic se vlastně nestalo. Náš poměr k některým státům trpěl právě tím, že jsme nedováželi a nemohli jsme proto ovšem ani vyvážet. Náš dovoz nyní stoupne (budeme muset kupovat hnědé uhlí atd.) a jest nám usilovati o úměrné zvýšení vývozu. V tom je také klíč k naší obchodní bilanci a v neposlední řadě směrnice pro novou hospodářskou orientaci.

Chceme-li ze statistiky zahraničního obchodu vyvodit aspoň některé závěry, pak bije přímo do očí okolnost, že náš vývoz a dovoz závisí velmi podstatně na poměru zahraničního obchodu s Německem, s nímž jsme měli pasivní, ale včetně Rakouska aktivní saldo, pak na poměru k sousedním clearingovým zemím (Rumunsko, Jugoslavie, Maďarsko, Itálie), s kterými jsme měli vsměš aktivní saldo, ale méně už na ostatních kontinentních zemích — a zato tím více na USA a Anglii spolu s tak zvanými „ostatními“ zeměmi, které statistika blíže neoznačuje (z úhrnného vývozu ve výši 12 miliard Kč připadá na uvedené země 8½ miliardy, tedy téměř tři čtvrtiny). Máme předpovídat, že zejména tam můžeme získat velmi mnoho, upravíme-li svou obchodní politiku na nových základech?

Podmínky nového hospodářství.

Řekněme stručně aspoň tolik, že je má m e. Porušila se sice dosavadní výrobní a obchodní rovnováha, ale můžeme ji zas upravit. Ztracené továrny lze jednak nahradit a jednak máme velikou možnost rozšířit výrobní kapacitu v podnicích stejného odvětví. Kromě uhlí a dříví nezměnila se naše základna surovin nijak podstatně, ale i to se dá uspořádat a zlepšit, až se na prameny podíváme mnohem důkladněji než dosud. Naše finanční a průmyslové společnosti budou sice v odstoupených územích likvidovat s bolestnými ztrátami, ale vydrží tento úder poměrně dobře. Ani nový poměr mezi průmyslovou a zemědělskou produkcí není takový, aby se nedal zvládnout. V zemědělské výrobě je naše ztráta dokonce menší než v průmyslu. Pšenice bude stále ještě p ř e b y t e k, právě tak i ječmene a cukru. Pokles v živočišné výrobě je snesitelný — a z nouze o potraviny nemusí mít opravdu nikdo strach. Jinou kapitolou je ovšem likvidace dosavadního stavu a nový plán a postup v každém ohledu. I v hospodářství rozhodují konec konců — lidé. Nikdo jistě neupře, že kvalita našeho dělnictva i rolníků je výborná, ale jde o to, aby jí odpovídala také kvalita na vedoucích a rozhodujících hospodářských místech. Likvidace a nová úprava — to jsou právě problémy, na něž se ještě podíváme.

(Dokončení.)

do ba a lid é

St. Budín:

Vojáci od 23. IX. do 30. IX.

Prosíme posluchače, aby setrvali u svých příjemců...“ Týden nesmírného napětí, v němž se střídalo zoufalství s nadějí, odhodlání s bezmocí, týden bezesných nocí a horečného vyčkávání zpráv skončil v pátek 23. září večer vyhlášením mobilisace z československých amplionů. Tím se skončilo — alespoň pro nás, které tento hlas volal do zbraně — trýznivé vyčkávání a začalo jednání. Konečně!

Teď šlo všechno úžasně rychle a s klidem, kterému se člověk sám u sebe diví. Tu noc s pátku na sobotu jsme byli všichni — my, kteří jsme narukovali a ti, kteří zůstali doma — přesvědčení, že válka už začala. Pamatuji si dobře, že jsme zaslechli několik minut po vyhlášení mobilisace zvenčí nějaký podivný, táhlý zvuk... Siréna?... Nálet...? V hodinách, kdy jsme čekali na nádraží na zvláštní vlak pro záložníky, drala se do mozku myšlenka: Jak to, že není nádraží ještě bombardováno? Uplynuly už dvě hodiny po vyhlášení mobilisace, tři, čtyři... a stále nic? Cožpak nás tam naproti nechají v klidu mobilisovat?

Ale přesvědčení, že padlo neodvratné a osudné rozhodnutí, že už začala druhá světová válka — toto přesvědčení nás nechávalo zcela klidnými, všechny nás, kteří jsme zaplnili do posledního místečka prostorné dvorany a perony nádraží, kteří jsme se tísnilí jeden vedle druhého v zatemnělých vlcích. Ne proto, že bychom si nebyli uvědomovali celou hrůzu války, ne proto, že bychom byli nějak rváčsky naladěni, ne proto, že bychom byli ve vlasteneckém nadšení zapomněli na osudy svých žen a dětí, které jsme zanechávali doma... Ne. Zde táhly do boje s klidem v srdcích a s odhodlanou myslí nepře-

hledné zástupy upřímných a přesvědčených pacifistů. Tak jsme se změnili všichni v těchto týdnech, tak jsme byli v duchu odhodláni jít...

Národ ve zbraní.

Scházíme se na nádraží, kamarádi, kteří sloužili spolu aktivně, kteří se potom několikrát sešli na cvičení, ale kteří se nikdy neviděli v civilu. Vojenské kamarádství je snad nejhluběji projevená forma lidského přátelství, a pokud jsme v uniformě, není věc, kterou by kamarád pro druhá neudělal — ale končí okamžikem, kdy svlékneme stejnokroj a rozcházíme se na všechny strany ke svému civilnímu povolání. Tu se přestáváme poznávat, v civilu vypadáme všichni jinak a setkáme-li se náhodou na ulici, často se ani nepoznáme.

Nuže, teď jsme se zase sešli a zase sami, jak jsme se znali na vojně. Naše ženy a děti s námi nejsou. Každý z nás vzbudil dítě, aby se s ním rozloučil, každý z nás se křečovitým objetím rozloučil se ženou nebo milenkou, ve spěchu jí dal poslední pokyny: dojdeš zítra ráno k šéfovi pro gáži, koupíš masku pro dítě, obstaráš nutné věci, každý z nás jí přátelsky domluvil, aby potlačila zbytečný pláč a každý z nás odmítl zbytečné doprovázení a dlouhé loučení. Má povinnost je jít, tvá povinnost je zůstat s dítětem. Může to každou chvíli začít.

A tak tu stojíme se svými kufříky a balíky na zatemnělém nádraží.

Jak jsme se všichni změnili! Už nejsme kluci, jako jsme byli za aktivní služby. Všichni jsme tátové, jsme usedlejší, tamten má prošedivělé vlasy, jinému narostlo bráško.

A potom jedeme temnou nocí. Někdo dríme na svém kufříku, někteří pokračují v hovorech. Zastavujeme na hranici, u okna se objeví silhueta důstojníka: „Všichni, kteří jedou na vojenskou knížku do X., vystoupí na stanici Z.“

Začíná svítat. Jsme v Z. Vlak zastavuje. Hrňeme se k východu. Bože, to nás je! U východu z nádraží dva poddůstojníci v plné zbroji nás rozdělují podle praporů a rot. Teď už pochodujeme, ač ještě v civilu, v trojstupu: už jsme napolo vojáci. Ve vesnici se otevírají okna, rozespálé ženy a děti vykukují z oken dělnických domků, tu a tam na nás mávají, tu a tam volají: Nazdar!

Konečně jsme ve vesnici, do níž jsme byli přiděleni a kde se přeměníme ve vojáky. Začíná prezentýrka. Vojenský doktor, mladý poručík, chystá se podle předpisů zahájit lékařské vyšetřování. Ale než se k tomu dostane, volají záložníci se všech stran: „Jsme zdraví! Žádný marod tu není!“ Nevím, jak tomu bylo u jiných útvarů, ale u nás mezi 300 narukovanými záložníky se hlásil jen jeden nemocný a ten měl zcela vykloubenou pravou ruku a putoval rovnou do nemocnice. Všichni ostatní hlásili, že jsou zdraví!

Začínáme se oblékat. Pamatuji si, že to byl vždycky nejméně příjemný okamžik za aktivní služby a na cvičeniích, a to nikoli jen proto, že je to okamžik proměny civilisty ve vojáka, okamžik, kdy si každý jasně uvědomuje konec svobodného soukromí, ale hlavně proto, že není právě příjemné oblékat staré, propocené a někdy špinavé hadry. Jak jsme však byli příjemně překvapeni, když nám všem bez výjimky rozdali šaty, boty a výstroje zcela nové, ale opravdu přímo z továrny.

„Kluci, to je docela jiná vojna!“

„Frajtře, na mou duši, ani Baťa nemá takové botičky!“

Ná l a d a.

Jen na chvíli — ano, jen na malou chvíli — mizí veselá nálada: v okamžiku, kdy dostáváme věc, která nám rázem připomíná, proč jsme tady: mosazné pouzderko, které se má zavěsit na krk a do něhož se dá listek s označením jména, útvaru a adresy. „Umrlčí pas“ neboli „jízdenka na hřbitov“. A zdá se, že tato drobnůstka je jako

elektrická jiskra, v níž se vybil nahromaděné napětí. Teď se ještě více žertuje, ale za to se také politisuje. Politisuje opravdu o překot. Vykládají se známé události posledních týdnů, vzpomíná se na manifestace tohoto týdne, mluví se odbornicky a s obdivem o různých zbraních, váží se síly všech evropských armád. A znovu a znovu: jaká hluboká vnitřní duševní shoda tohoto národa ve zbraních: sta názorů, sta mínění — ale ani jeden nemá nenávist k Němcům jako k národu, ani jeden se nesnižuje k nadávkám a při tom si každý jasně uvědomuje, proč je tady a každý ví velmi dobře, že třeba včera naposled objal bytosti, které jsou mu nejbližší. A každý ví a je o tom přesvědčen, že bude bojovat nikoli proti Němcům — „copak ti chudáci za něco můžou“ — ale za vlastní a nás všech svobodu.

Ještě víc se politisuje, když se objeví ve venkovské trafice několik exemplářů pražského večerníku, které jsou v okamžiku rozebrány. Tu se vytvoří hloučky, jeden předčítá noviny nahlas, jiní ho přerušují poznámkami nebo komentáři. Jak ti lidé hltají každé slovo! Jak každá běžná novinářská fráze, jejíž prázdnota člověk „od řemesla“ ihned pozná, se bere vážně, jako slovo Písma svatého. Nevím, kolik kolegů ze syndikátu stojí jako já v zeleném stejnokroji a naslouchá tomuto kolektivnímu předčítání. Dojem z něho byl by však v š e m tuze na prospěch.

V poledne a večer je několik místních hospod nabito k prasknutí; ne pro pivo, jehož zásoby jsou ovšem na vesnici brzy zcela vyčerpány — ale pro zprávy, vysílané rozhlasem. Jakmile zazní hlas hlasatele ČTK, nastává hluboké ticho, sta vojáků dychtivě poslouchají. Všechny okliky diplomatické hry, v níž se rozhoduje o životě a smrti milionů, všechny výzvy a pokyny úřadů, podle nichž si můžeme utvořit představu o životě tam doma, všechny projevy politiků a básníků jsou sledovány s úžasným zájmem. „Jakživ jsem se o politiku nestaral,“ říká kamarád, v civilu šofér. „A teď se nemohu dočkat sedmé hodiny, až uslyším zprávy.“

Důstojníci.

Věděli jsme vždycky, že je naše armáda demokratická a že naše důstojnictvo netvoří kastu. Mnozí z nás si zachovali velmi vřelé vzpomínky na důstojníky z aktivní služby. Ale přece kdysi cítil prostý voják téměř nepostřehnutelný společenský rozdíl mezi sebou a důstojníkem. Až teprve teď jsme jaksi celou duší pocítili, jak je naše armáda demokratická, teprve teď jsme poznali myšlenkové kvality našich velitelů. U prvního rozkazu měl velitel roty proslov, stručný a jasný, jako křišťál: „Víte, proč jste tady, to vám nemusím vykládat. Prosím vás, udržujte dobrovolnou kázeň, nejste děti, víte, jak armáda právě nyní kázeň potřebuje.“ Nic víc — a působilo to víc, než řečnatý proslov nebo přísnější rozkaz.

Důstojníci jsou oblečení právě tak, jako my, ze stejné látky, jen hvězdičkami na čepici se liší. Spějí s námi ve stodolách nebo v tanečních sálech na slámě, jedí stejné jídlo ze stejného šálku, oslovují nás „mláďenci“, mluví s námi o bolestech a starostech každého z nás, sedí s námi v hospodě a poslouchají zprávy, připíjejí si s námi na zdraví republiky, armády.

Snad jsem na naše poručíky prozradil něco, co nevyhovuje předpisům a nad čím se snad některý přísný pán pozastaví. Nás si tím však získali.

Uprchlíci.

Jsme ubytováni na typické polodělnické české vesnici, ve stodole velkostatku. V noci je třeskutá zima a proto se v poledne vyhříváme na sluníčku. Do dvora zajíždí několik žebříňáků, plných žen a dětí: němečtí uprchlíci z pohraničí, budou zde na zemědělských pracích. Ale běda, šafář mluví jen česky, uprchlíci jen německy, a tak přichází pan šafář k nám: „Páni vojáci, umíte někdo německy?“ Hlásím se, kamarádi ze zvědavosti jdou se mnou. Šafář potřeboval 30 dělníků, poslali mu však 3

muže, 20 žen a 53 děti ve věku od 1 roku do 10 let. Co s nimi? Kde je mám ubytovat, co jim mám dát jíst?

Jsou mezi námi chlapi, kteří už leccos zažili, sami tloukli bídu a hodně cizí bídy viděli.

— Kamaráde — tahá mě někdo za rukáv — heleď, dali jsme tohle dohromady — poděl ty děti . . .

Za mnou stojí kamarád, jeden z mála, kteří ještě před hodinou tvrdili, že je Němec jako Němec, v jedné ruce má objemný vojenský tlumok, plný buchet, řízků, salámů, olejovek a čokolády, v druhé hrst mincí a bankovek.

Mezitím se u vchodu do dvora shromáždilo několik místních dělníků. Stačily jen dvě věty — a do statku se hrnul zástup dělnických matek, aby si rozebraly děti na noclech a na večeri. Za hodinu vyjednávání, překládání, přemlouvání a přesvědčování nezůstalo na statku ani jedno německé dítě — ale zato několik českých žen, hluboce uražených, že se na nich už žádné dítě nedostalo a dotírajících na ubohého překladatele:

— Vojáčku, že se nestydíte! To jste nemohl také na mě pamatovat!

Hostinská, k níž chodíme poslouchat zprávy, vzala si rázem tři holčičky. Večer k sedmé hodině, kdy hospoda je nabita vojáky, přicházejí k večeri Hilda, Erika a Herda. Měli jste vidět tuto „bolševicko-husitskou soldatesku, vraždící nevinné německé děti“, měli jste vidět táty ve vojenských bluzách, jak se přímo rvali o právo pomazlit se s německými dětmi, jak je houpali na klíně, jak jim cpali cukroví, jak jim zpívali české písničky, jak příšerně lámali němčinu, aby mohli říci 7leté Hildě, že doma také mají takovou 7letou Fanyňku.

A když po večeri se dostane i nám cti, že smíme pohoupat Erikou na klíně, zapředeme s ní rozhovor:

— Sind die tschechischen Soldaten brav?

— O ja, die sind sehr, sehr brav. Sie haben uns soviele gute Sachen gegeben.

A za malou chvíli:

— Bitte, wie sagt man tschechisch Danke?

Všeho do času.

A pak přišel pátek 30. září.

Viděl jsem majora, starého šedivého muže, který se při prvních slovech generála Syrového rozplakal jako malé dítě a odešel z místnosti, v níž zněl hlas ministerského předsedy. Viděl jsem vojáky, kteří stáli zkamenělí v pozoru, když z amplionu zazněl armádní rozkaz generála Krejčího, a jen z očí se jim kutálely slzy. Viděl jsem dobráky v zeleném stejnokroji, kteří by ani kuřeti neublížili, jak jim z očí sálal vztek. A slyšel jsem dlouho do svítání tlumené hovory na slámě a úryvky z vět:

— Když to řekl Syrový! . . .

— Co se dá dělat? . . .

— Všeho do času! . . .

F. E l w y n J o n e s :

Metody podvratné práce v cizích štátoch

(Zakuklenci ve Francii)

I.

Z knihy *The Battle For Peace* prinášame úryvek o známých francouzských „cagoulardech“, o machináciach, jimiž mezinárodný fašizmus podvracia alebo sa snaží podvrátiť štátny poriadok demokratických národov.

„Francie, úhlavný nepriateľ nášho národa.“

Hitler v „*Mein Kampf*“.

Odhalený, ktorý učinil v prosinci 1937 francouzský minister o „ohavném spiknutí“ k podminovaniu Francouzské republiky, vyvolalo sensaci prvého rádu. Zpráva Reného Marxe Dormoye, francouzského ministra vnútra, bola ostatne dosti sensačná. K tomu však bolo ešte v Paríži dostatečne známo, že Dormoy bol nucen niektoré ďalšie okolnosti podržať sám pro seba (z dôvodov diplomatických), predovšetkým okolnosť, že spiknutie bolo cele riadené z ciziny, že to všetko bol zofalý pokus cizích veľmocí, jak ve spojení s krajní pravici v Francii nejen svrhnuť francouzskou vládu Lidové fronty, nýbrž také podkopat samu nezávislosť francouzského národa.

Ve Francii se sbíhají proudy činnosti fašistické internacionály. Nejenom že vyvíjí činnosť v Paríži i na venkove se snaží oslabiť Francii. Také fašistická Itálie má zájem na oslabení síly svého soupeře ve Středomoří. Mussolini vyslovil často hrozby a urážky proti francouzské vládě Lidové fronty. Franco, loutka mezinárodního fašizmu, jest třetí jednotkou trojice rozleptavačů francouzské demokracie.

Rozsah spiknutí ve Francii vysvětlil ministr Dormoy 23. listopadu 1937. Ministr vnútra prohlásil:

„Byl odhalen skutečný komplot proti republikánskému režimu.“

Prohlídkou v ředitelství Caisse Hypothécaire Maritime et Fluviale, jejímž úřadujícím ředitelem je Eugène Deloncle, inženýr-poradce v Penhoetských loděnicích, zřídil tajnou, skoro vojenskou organizaci, zbudovanou podle vojenských pravidel, s vlastním generálním štábem, čtyřmi vyzvědačskými odděleními a se službou první pomoci.

Utvoření formací, složených z divísi, brigád, pluků, batalionů a tak dále, ukazuje nepochybně, že celá organizace je zřízena na občanskou válku. Nalezené doklady dokazují, že vůdci zamýšleli nahradit republikánskou formu vlády diktátorským režimem, který měl být předchůdcem obnovení monarchie. Spiknutí bylo připraveno do posledních podrobností. Při prohlídkách byly nalezeny pomůcky k výrobě průkazů, totožností, instrukce o dopravě zbraní, informace o síle pařížských policejních sil a zprávy o početnosti policie v sousedních departementech Seine-et-Oise a Seine-et-Marne se jmény velících důstojníků, a současně také lístkový seznam o velikém počtu řadových důstojníků a seznam materiálů některých pluků.

Mimo to se našly nevyplněné blankety vojenských rozkazů a memorand, ukradených ve vojenských kancelářích, seznam budov s mnoha východy, přesný plán pařížských stok s průchody, ústími u poslanecké sněmovny, plány vnitřního uspořádání domů, patřících levicovým novinám, a plány bytů socialistických poslanců.

Byly také nalezeny snímky seznamů některých členů vlády a zákonodárců, kteří měli být zatčeni při propuknutí povstání, velmi podrobně vypracovaný plán na dobytí garáží a autobusů, náležejících pařížské pouliční dopravě,

a obecních vozů na svážení smetí, které se měly stát útočnou vozbu, plány, jak se zmocnit skladiště zbraní, uložených v pevnosti na vrchu Valerian, a tak dále.

Tyto přípravy se nezdařily pro bdělost vlády.“

Francie měla štěstí, že u moci byla vláda Lidové fronty v době, kdy se toto spiknutí kulo, a že měla ministrem vnútra muže Lidové fronty, který byl rozhodnut zasáhnout energicky do komplotu.

Další pátrání ministra Dormoye odhalilo další detaily spiknutí. 18. prosince 1937 objevili a současně pronikli policejní inženýři velikou sítí tunelů a podzemních chodeb, jimiž měly úderné oddíly spiklenců vniknout z mimoparižského místa, kde se měly soustředit, do středu města.

Mapy a plány byly objeveny při dobytí domu číslo 11 na náměstí de la Nation. Nálezem těchto plánů, zároveň s dostatkem stejnokrojů, které by byly stačily k oblečení normálně silného batalionu vojska, byla zcela nepochybně zjištěna skutečnost, že spiknutí bylo provedeno na vojenské základně jako příprava pro otevřenou občanskou válku.

Policie a inženýři vyhledali lomy na obvodu Paríže, které byly zakresleny na mapách. Postupující na základě plánů, objevili, že jsou nejen označeny chodby, nýbrž že všude v katakombách byly vápnem pečlivě namalovány směrové značky, odkud vedly východy k některým domům a ulicím.

V Paríži i na venkove byly odhaleny četné skrýše zbraní. Cena této výzbroje šla do milionů franků.

V listopadu 1937 našla francouzská policie v bohaté pařížské čtvrti Auteuil podzemní pevnost (úplnou se skutečnými valy a tajnými pancéřovými dveřmi), plnou střelných zbraní, kulometů, protiletectvých pušek a výbušnin, mezi nimi dokonce 15 liber chedditu, a to vše skryto, ve zcela klidném nájemním domě. Úřední odborník, který zkoumal nalezený cheddit, pravil, že by byl stačil na vyhození celé městské čtvrti do vzduchu. Zbraně byly většinou německé a italské výroby.

15. prosince 1937 našli francouzští detektivové sedm tunelů válečného materiálu v ocelové a skutečně pancéřové síni pod garáží u náměstí de la Nation v Paríži. Pancéřová místnost, která měla tajné padací dveře, obsahovala: šest Hotchkisových kulometů; osmdesát služebních pušek; třicet pušek Smetterových a třicet pušek typu Beretta, dvě další pušky a náboje.

Mimo to našla policie 600 bezvadných ručních granátů, padesát krabic nábojů z povstalecké španělské továrny v Toledu a dvě francouzské strojní pušky (News Chronicle, 16. prosince 1937).

Spiklenci měli však své skladiště zbraní i na venkove. Koncem prosince 1937 se našlo ve sklepě pod továrnou u města Calais 5500 ručních pum, plněných látkou, vytvářející plyn.

Co to bylo za zrádnou organizaci a kdo za ní vězel?

Organizace sama se jmenovala Comité Secret d'Action Révolutionnaire — tajný výbor revoluční akce — a tisk si ji zkrátil podle iniciálek „Czar“. Lidově byli členové nazváni cagoulardové — zakuklenci. Podrobnosti organizace cagoulardů vylíčil Thomas Bourlier, záložní důstojník, při policejním výslechu v lednu 1938 (Daily Telegraph, 11. ledna 1938).

Tento zakuklenc prohlásil, že každý člen musil složit tuto přísahu:

„Přisahám věrnost, mlčenlivost a poslušnost organizaci. Každý přestupek proti pravidlům se trestá smrtí.“

Několik dnů po tomto přiznání objevily francouzské bezpečnostní orgány v bytě jednoho z vůdců zakuklenců laboratoř, kde byly pěstovány jedovaté bakterie, připravené

k vraždění zrádců. Policejní ředitelství oznámilo, že už měsíc předtím oznámil svědek, jež úřady označily „X“, že vstoupil do zakuklenecké organizace a že byl přidělen oddělení, jež se zabývalo potlačováním zrádců. Dal mu zkušavku s bacily a nařídil mu, aby je nasypal do sklenice jednoho člena cagoulardské organizace, o němž se dověděli, že mluvil příliš mnoho.

Řekli mu, že onen muž zemře do čtyř dnů. Neužil však bacilů, nýbrž odevzdal je na policii.

Bourlier oznámil dále policii, že cagoulardi mají generální štáb, utvořený podle vzoru francouzské armády. Jednotky organizační jsou „lehčí“ nebo „těžší buňky“, každá o osmi až dvanácti mužích. Členové „lehkých“ buněk byli vyzbrojeni sportovními puškami a ručními granáty a jednou společnou strojní puškou. Každá „těžší“ buňka byla opatřena kulometem.

Tyto síly se skládaly z miniaturních divisí, brigád, pluků a batalionů.

„Členům bylo dáno na vědomí,“ pravil Bourlier, „že dostanou kožené kabáty a snad i kovové přílby dříve nežli přejdou k útoku.“ (Daily Telegraph, 11. ledna 1938.)

Bourlier pravil také, že mu bylo svěřeno provést „re-kvizici“ motorových vozidel členů na jihu Paříže.

Bylo jasné, že zakuklenci mají vojenskou organizaci s podstatnými finančními prostředky. Odkud pocházejí tyto peníze?

Dopisovatel Manchester Guardianu zjistil, že „část těchto prostředků přišla z ciziny, část že však pochází také z Francie. V posledním roce se rozšířila značnou měrou propaganda paniky proti pracujícím vrstvám a Lidové frontě mezi bohatšími lidmi, kteří, jak tomu důvodně věřím, poskytli velmi značných peněžních částek různým organizacím, které hlásaly, že jsou dosti silné, ochránití jich před „rudými“.

Také tu vystupoval jakýsi francouzský „plukovník Blimps“, který vzbuzoval snad určité naděje a přání, jsa podněcován příkladem generála Franca — přestože podle všech známek aktivní francouzská armáda, až na několik docela málo případných výjimek nebyla nikterak zapletena do celého případu.

V poslední řadě podporovaly cagoulardské spiknutí některé zájmy velkého kapitálu. Mnohem vážnější tvář však má, jak se zdá, účast cizích mocností.“ (Manchester Guardian Weekly, 26. listopadu 1937.)

Veliké mlčení zachovala vládní místa o skutečných vůdcích spiknutí. Nít vedla přímo ke dvěma bývalým ministrům pravice. V Paříži kolovala zpráva, že se policie už chystala zatknout jednoho z těchto exministrů, když ho zachránil v poslední minutě zákrok v jeho prospěch.

Generál du Seigneur, bývalý šéf francouzského letectva, byl skutečně zatčen. Dalším z těchto zatčených byl vévoda Pozzo di Borgo. Vévoda byl jeden čas spolupracovníkem plukovníka de la Rocque, prohlásil však, že styk s organizací O h ň o v ý c h k ř í ž ů přerušil, když

„zjistil, že v seznamu příspěvků nebyl vůbec zaznamenán jeho příspěvek 70.000 franků, jež úpsal, ani 100.000 franků, které věnoval jeden průmyslník, a když dodatečně zjistil, že vláda dává organizaci pravidelné příspěvky.“

(Manchester Guardian Weekly, 3. prosince 1937.)

(Tyto peníze dával Tardieu z vládních „tajných fondů“.)

Bylo odhaleno, že za spiknutím stály tři skupiny lidí. Na prvním místě členové bývalých fašistických lig, které bdělost

Lidové fronty a znovu uskutečněná solidarita francouzské pracující třídy rozdrtila.

Pod tlakem sjednocené levice byla vláda donucena potlačit O h ň o v é k ř í ž e i ostatní podobná sdružení. V zápětí přikročila krajní pravice k organizování zakukleneckého spiknutí, a to zcela tajně. (Dokončení.)

dopisy

Otázka

Drahá „Přítomnosti“, drahý pane redaktore,

do zátopy slov o jednotě národa dovolují si klásti stručnou otázku: Půjdeme do nových poměrů schudlých bohateč s přepychem dvaceti, či více politických stran, nebo naši političtí vůdcové prokáží svou lásku k vlasti i tím, že dají heslo k vytvoření strany jediné, nejvyšší stran dvou?

V úctě upřímné — nový hraničář.

V noci z 30. IX. na 1. X. 38.

listárna redakce

Co bude s německými uprchlíky? Promiňte, nemůžeme-li vám nyní odpovědět přesně a jasně, protože tento velký problém není dosud rozřešen. Skutečnost je prozatím taková, že značný počet uprchlíků přišel ze sudetských krajů do vnitrozemí ve dnech henleinovské vzpoury a je pochopitelné, že další vjezd z pohraničních oblastí nové zástupy. Nejsou to jen židé, jichž bylo v německých krajích poměrně málo a nejsou to jen němečtí sociální demokraté, kteří vydrželi do poslední chvíle, zůstávající republice věrni, ačkoli museli nasadit existenci a často i život. Příliv do vnitrozemí zahrnuje také velký počet českých hraničářů. Poslední vyhláška Zemského úřadu upozorňuje, že „všichni uprchlíci budou vráceni do svých domovů“ a rozhlas rozšířil úřední výzvu k hraničářům, aby zůstali doma a neopouštěli území, v němž se bude konat plebiscit. Nová zahraniční propaganda straší již teď, snažíc se z pohraničí vypudit co nejvíce lidí, kteří by při plebiscitu hlasovali pro Československo — na druhé straně je však setrvávání v obsazeném území pro velmi mnoho lidí vskutku životu nebezpečné. Mluvili jsme na příklad s vojákem, který byl při mobilisaci povolán, ale nemůže se vrátit domů, protože by přišel o život. Nebyl to Němec, nýbrž exponovaný hraničářský pracovník, ale v takové situaci jsou ovšem i tisíce německých demokratů. Prozatím je jasné aspoň tolik, že ustanovení o opčním právu platí i pro území, jež ztrácíme bez plebiscitu, vztahující se samozřejmě také na kraje, v nichž se rozhodne plebiscitem. Opční právo je časově vymezeno na šest měsíců a podle úřední zprávy „dovoluje přestup do odstoupeného území i v s t ě h o v á n í z něho“. Stačí prý pro případné stěhování i pro převedení majetku — ale to není nejbolestnější otázka. Rozhodující je, zda je Německo nebo Československo p o v i n n o přijmout občany, kteří se rozhodnou pro opci sem nebo tam, a v této věci není jasno. Mluví se jen o právu opce, aniž byla stanovena p o v i n n o s t. Právě proto, že v tomto ohledu není ještě rozhodnuto, mluví se již teď vehementně pro i proti. Víme, že některé noviny zahájily již kampaň, abychom kromě hraničářů nepřijali nikoho, ale stejně se ozývá i požadavek, abychom demokratické Němce nepřenechali zlému osudu. Ústřední svaz čs. studentstva vyzývá na příklad, abychom „nezradili ty, kdo nezradili nás“ a obrací se s touto žádostí na všechny veřejné činitele. Domníváme se, že veřejnost má o početnosti demokratických Němců poněkud přehnané představy. Nejde patrně o milion nebo dokonce o půldruhého milionu osob, nýbrž o několik set tisíc lidí, kteří budou optovat pro Československo. Počet židů v obsazených krajích odhaduje se celkem na 40.000 osob, ale ve skutečnosti jde o menší počet, neboť mnozí už odjeli do ciziny a jiní se tam chystají. Celý problém je bolestný a složitý spíše z politických než z hospodářských důvodů, ačkoli se ani v tomto ohledu nedá podceňovat. V této chvíli záleží především na tom, aby bylo jasno, neboť není možné, aby bylo stanoveno jenom právo bez určení povinnosti.

Svět knih

Roč. 8. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

40

Viktor Dyk:

BUĎ JAKKOLI!

*At jakkoli dnes osud rozhodne,
at jakkoli se posléz sklóní váhy,
at přijde noc, at přijde světlo dne,
at zvíťazí sok nebo kdo nám drahy,
at přináší nám pohromu či zdar
ta zpráva, která z daleka k nám*

*květ ledový at je to či květ jar:
buď jakkoli, modlem* se za oběti!*

*Věc poražená není ztracená,
zůstává národ, kde se mění mapa.
Může být křivda zítra zvrácena.
I v noci cestu najde ten, kdo tápá.
Pohroma mráčkem, jenž se*

*rozplyne,
květ ledový se mění v květy jara.
Vše vrací se... jen mrtví nikdy ne.
Buď jakkoli — v nich život*

*Syn doby skeptické a otrlé,
za ty se modlím, kdož pozbyl*

*za živé mluvím, za ty umrlé
obětované velikému času.
Za ty, již příliš dásně prochladi,
za ty dnes příliš nehybné a němé.
Buď jakkoli — at marně nepadl.
Buď jakkoli — dobojujeme!*

Z Dykovy sbírky „Lehke a těžké kroky — Anebo“.

NOVÉ KNIHY

SLOVENSKÝ LITERÁRNÍ VÝVOJ.*

Albert Pražák.

Světová válka slovenský literární vývoj na čas zarazila. Zvedaly se z ní jen slovenské protesty proti evropským krvavým jatčím (nejzajímavější Hviezdoslavův, jenž se postavil zcela proti Ferdinandu

* Ze studie „Duchová podstata slovenské slovesnosti“.

FEUILLETON

Lin Jutang:

ČÍNSKÝ FATALISMUS.*

Fatalismus není u Číňanů pouhým duševním návykem; náleží k uvědomlé konfuciovské tradici. Tato víra v osud je tak úzce spjata s naukou o společenském stavu, že jsou u nás běžná rčení: „drž se svého stavu a odevzdej se do vůle nebes“, „ať si je tomu tak, jak si žádá nebe a osud“. Když Konfucius vyprávěl o svém duševním vzestupu, řekl, že prý v padesáti letech „zná vůli nebes“. V šedesáti „ať slyšel kokoliv, nic ho nerozrušilo“. Tato nauka o fatalismu je mohutným pramenem osobní síly i spokojenosti a vysvětluje nám pokojnost čínské duše. Protože nelze mít stále štěstí a na každého se zřejmě štěstí nedostane, podrobuje se člověk ochotně této nerovnosti jakožto věci zcela přirozené. Snažívám a schopným lidem kyne vždycky čárka, že se císařskými zkouškami vyšinou. A když se člověk díky štěstí nebo nadání povznes z třídy neprivilegované

* Z knihy „Můj národ a má vlast“.

Problém života

Zvykli jsme si viděti hodnotu života vždy v něčem, co jej překročovalo, v určitých ideálech a ideách, pro jejichž splnění byl život jen vhodnou cestou. Život je jako krystal, jehož průhlednou hmotou my vidíme jiné předměty. Jestliže povolíme silné touze, kterou každá průhledná věc vzbuzuje a projdeme jí k něčemu, co je na druhé straně, nikdy krystal nepostřehneme. Smysl a hodnotu života nutno tedy hledati v životě samém; této staré již moudrosti, kterou ale málokdy si uvědomujeme v plném rozsahu, je snad nejbližší moudrosti národů východních, pro něž život je jen touha, věčná žízeň, pouhá stezka, která vede k jeho zničení.

Ferd. Herčík (ve Vědě a životě)

d'Este jako ničiteli srbské svobody) a zase osnovy a výzvy, kterak Slovensko vyvésti ze světové pohromy a zajistiti mu životní i kulturní budoucnost. Došlo doma i v cizině k součinnosti za politickým osvobozením, kdy hlavně někdejší slovenští realisté, vedení Masarykem, rozhodovali se učiniti nezávislou anketu Průdů tělem a sloučit celé československé tělo v jeden státní celek, i za případnou cenu abdikace slovenštiny.

Tyto směrnice vyvrcholily r. 1918 resolucemi o sloučení Čechů a Slováků v československém státě, zvláště květnovou řečí Hviezdoslavovou v pražském Pantheonu, vtělující slovenskou větev v československý národ.

Poválečná úprava poměrů v novém svobodném československém státě připadala proto s počátku jednoduchou. Na jednotném národním, jazykovém a kulturním základě měl býti budován společný stát v koncepci někdejších stoupců Hlasu a Průdů, jak si to představovali všichni ti, kdo

doma a za hranicemi Slovenska osvobozovali. Tato představa narazila však na některé součinitele, kteří na Slovensku zbyli z maďarské doby a jako důležitá příměs v pozadí s málo gramotným lidem byli odhodláni setrvat na své dosavadní orientaci, odlišné od někdejších a československy založených Hlasovců a Průdovců. Trvali zejména na feudální koncepci státu, na církevním a konfesijním konservatismu, na tradiční krajové výlučnosti, na vývojové kulturní zaostalosti, uvykli na maďarskou mentalitu a bránili se československé konsolidaci a jednotivosti.

Tito činitelé zapůsobili na veřejný a kulturní život pronikavěji, než se dalo očekávat. Proti československému národnímu a státně centralisačnímu principu postavili heslo výlučného slovenského autonomismu a v jeho duchu začali zasahovat do publicistiky, do vzdělávacích institucí, do školského, církevního, kulturního a literárního života. V tomto odlišování českoslovenství a osamo-

J. Kopecký:

E. F. BURIAN OBJEVUJE LIDOVÉ DIVADLO*

Podobně jako italskou commedii dell'arte i naše barokní a předbarokní hry lidové charakterisuje nedostatek textu. Alexandr Tajrov vidí v periodě italské komedie z vrcholných bodů rozkvět divadla. V tehdejší popularitě divadla nalézá důkaz pro tvrzení, že divadlo prožívalo etapy největší obliby v dobách, kdy opouštělo psané hry a tvořilo si samo scénáře. Ot. Zich v „Estetice dramatického umění“ s Tajrovem polemizuje a vidí napopak v schematicovaných postavách a v neoprávněném kultu improvizace, která je podle něho nejmechaničtějším tvořením, enaky ústupu po stránce umělecké. Skutečný rozkvět přichází prý teprve s dramaty psanými (Calderon, Marlow, Shakespeare, Goldoni), pokud vycházely z živých prvků lidových. Oba tyto odlišné názory v jádře potvrzují, že totiž většina pozdějších divadelních forem nese stopy commedie dell'arte a divadla lidového.

Původně duchovní, teprve později a jen zvolna se lidové hry prolínají s prvky světskými; v době barokní pak lidové divadlo stojí v kontrastu k divadlu šlechtu. Divadlo lidu proti divadlu mocných. Vesměs bez textů (udržováno bylo pamětí interpretů a tudíž značná volnost lidových herců vedla k improvizacím a novým situacím, zůstávají tedy takové hry materiálem stále živým, stále nehotovým a na jejich proměnách v jednotlivých krajích by bylo lze vystopovat skutečnou „duši lidu“. Někdy jsou jen zdánlivě mravní, zvyklí a pověr, směsí tance, zpěvu a slova, s jednoduchou strukturou, ale ekonomickou v přímotnosti, s jakou lid myšlenky vyjadřuje a ne obchází.

Vzpomínáte, jak popisuje Němcová v „Babičce“ hru o umučené svaté panny Doroty, která, než by

* Ze „Studentského časopisu“.

do privilegované, došlo též na něho. Jakmile se octne v privilegované třídě, třída se mu zalíbí; spolu s povýšením změní se též psychologie. Zalíbí se mu společenská nerovnost se všemi svými výsadami, tak jako se Ramsey Macdonaldovi zalíbilo v ministerském předsednictvu na Downig Streetu. Vystoupil tam v č. 10 po schůdkách, vdechl a byl šťasten. Toto přeorientování je vlastně v největší době patrné u každého úspěšného revolucionáře čínského. Šlápe okovanou botou po právech novin ještě rázněji než vojenský pán, kterého tupil, dokud byl ještě revolucním učněm.

Nyní má totiž „velkou tvárnost“. Je povznesen nad právo a ústavu, natož nad dopravní předpisy a musejní řád. Ta tvárnost je psychologická, nikoliv fyziologická. Čínská tvárnost fyziologická je sice zajímavá, ale ještě poutavější je studovat tvárnost psychologickou. Není to tvář, která se dá umývat a holit, je to tvárnost, která „se propůjčuje“ nebo „prohrává“, za kterou se „bojuje“ nebo která se „dává darem“. Ocitáme se tu u nejpodivnějšího bodu čínské psychologie. Je to sice něco abstraktního

nehmotného, ale přitom je to nejkřehčí norma, již se řídí čínské společenské vztahy.

Čínskou tvárnost je snáze ozřejmit příkladem než definovat. Tak třeba hodnostář v sídelním městě, který dokáže jezdit šedesátimilovou rychlostí, zatím co podle dopravních předpisů se smí jezdit jenom pětatichtimilovou, získá tím notnou tvárnost. Když někoho autem srazí a přijde za ním strážník, vytáhne mlčky z notyšku navštívenku, milostivě se usměje a hrne si to pryč, pak získá ještě větší tvárnost. Když se však strážník zdráhá doprát mu tvárnosti a dělá, že ho nezná, spustí hodnostář „po mandarínsku“ a zeptá se ho, „nezná-li otce“, načež pokyne šoférovi; tím vzroste jeho tvárnost ještě více. A když nepolepšitelný strážník mermomocí odvede šoféra na strážnici, hodnostář však zatelefonuje policejnímu náčelníkovi, který pustí šoféra ihned na svobodu a dá vyhodit strážníka, který „nezná otce“ pak se hodnostářova tvárnost vskutku zastkví blaženstvím.

Tvárnost nelze přeložit ani definovat. Je to čest a není to čest. Nelze ji koupit za peníze, a každý, ať muž

či žena, si na ní náramně zakládá. Nic na ní není, a přece za ní muži bojují a ženy umírají. Není jí vidět, a přece nesporně trvá tím, že se projevuje navenek. Existuje jen v éteru, a přece je jí slyšet, a ozývá se nemálo pánoviti a hlučně. Nepodléhá rozumu, nýbrž společenské konvenci. Protahuje procesy, rozvrací rodinné jmění, zaviňuje vraždy i sebevraždy, z poběhlíka, uraženého spoluobčana, dělá často celého muže a cení se výše než všechny pozemské statky. Má větší moc než štěstěna a milost a větší vážnost než ústava. Rozhoduje často o vojenském vítězství nebo porážce, a může zbořit celé ministerstvo. Je to ona nicotná věc, již jsou lidé v Číně živi.

Plést tvárnost se západnickou třídy by byl trapný omyl. Mladé Číňanky umíraly pro tvárnost, když se náhodou před mužem obnažily, tak jako se kdysi ženy na západě rády topily pro nemanželské děcko. Když na západě muž nevyzve na soubor toho, kdo mu dal políček, ztrácí „čest“, nikoliv však tvárnost. Naproti tomu škaradý syn nějakého t a o t a i e, který si zajde do šantánu a je tam uražen, vrátí se s četou strážníků,

Krista zapřela a krále za chotě po-
jala, raději smrt mučednickou pod-
stoupila. Zdálo se nám tehdy, že čte-
me něco, co je pro dnešek už jen
museální historickým dokladem
o potřebě lidu vyjadřovat se umě-
lecky, něco, o čem můžeme číst
v knihách o folkloru, ale co už asi
sotva mezi lidem ožije — at jak
sváteční zvuk, nebo dokonce na
scéně. A přece! Vynálezavý E. F.
Burian právě z tří takových pro-
stých barokních her sestavil večer,
který pro objevování lidové kultu-
ry divadelní bude nepochybně zna-
menat podobný mezník, jako byla
pro rehabilitaci Klüperu insce-
nace „Každý něco pro vlast“. Vy-
vojově má L i d o v á s u i t a
v cestě kolektivu D-34—38 předka
ve „Vojně“; tentokrát šel Burian
ještě hlouběji na kořen věci. Za-
tím co ve „Vojně“ podal zdávaný
němí lidové poesie, kterou lid jen
zpíval a recitoval, ale nikdy nehrál,
v „Lidové suítě“ se snaží zahrát
tyto hry tak, jak se udržovaly a
jak si je lid hrával na návsi nebo
ve světničkách. Hraje je proto bez
rekvizit, jen s prostředky, které si
mohl lid opatřit, neupravuje je, po-
nechává věrně v jejich primitivno-
sti, mluvu lidu nepřepisuje a ne-
uhlašuje a s náležitou vážností dává
recitovat lidové verše s kouselné
návní asonancí: „Posílám ti to
ovoce — které roste v nebeské za-
hrádce — a to února měsíce. Na-
táhní svůj krk hrdinsky — at já
provedu svůj kousek mistrovsky.
Rozmysli si, sám tě prostím — dřív
než na tě oheň pustím.“

První Hra o svatě Dorotě je po-
korné náboženské mysterium. Živý
příběh manželské nevěry, Salická,
nese zřejmé stopy commédie
dell'arte a také jejími metodami byl
inscenován. Pro klade estetiké
i etické prvky našeho lidu svědčí
skutečnost, jak se odlišil od svého
vzoru a nikde neupadl do triviál-
nosti a lacinosti, v níž si líbivalo
práve italské komedie. Zbravý Ba-
kus je rozváděcí rej masopust-
ních maškar, které ještě dnes v ně-
kterých krajích vyrukují o maso-
pustě po vsích. K italské komedii
přistoupil ještě prvek antický a vli-
vy německé a tak je tady směsice
postav a scén sice nepřívadních, ale
lidovou fantasií tak přetvořených,
že by sotva divák (jak upozorňuje
E. F. Burian) na př. v Markytcé a
Drfrousovi našel Markétku a Fausta.
Svědčí tato nepřívadnost a přejas-
nost techniky, že lidové umění je
„derivátem kultur kvalitně vyš-
ších“ (Z. Wirth), nebo je čistým
praménkem nových cest z překul-
turovaného ovzduší doby barokní?
Z představení D-39 ve Valdštyň-
ském paláci citíme, že — at aktivně
či pasivně — je lidové divadlo umě-
ným obrodním, a že pro dnešek
opravdu platí slova Burianova:
„Mnohě z moderního divadelnictví
přestává být neřešitelným problé-
mem, jakmile si jeho principy ově-
říme lidovou tradicí. Na této cestě
téměř všechna práce teprve čeká.“

Technicky — a opět v kontrastu
k jiným divadlům — přizpůsobili
se herci D-39 výslovnosti otevřené
prostoře ve Valdštyňském paláci.
Škoda jen, že ten lid, který si
kdysi tyto hry hrával na návších,
tvořil v publiku menšinu: vstupné,
byl při představeních D-39 značně
snížené, je stále ještě podstatně
vyšší než v divadle. Proto také
úspěch „Lidové suítě“ na scéně
v Mozartu ještě předčil velký a
upřímný ohlas z paláce, který tuto
lidovou kulturu viděl ve své historii
po prvé. Jinak pokus s přírodní scé-
nou uprostřed Prahy se zdařil a
nezůstane snad jen při letošním
experimentu. Zato výběr her nebyl
proveden tuze pečlivě a „barokní“
cyklus byl vyplněn většinou
Shakespearem, tedy představitelem
anglické alžbětinské renaissance,
která s formalistním a okázalým
barokem nepatří do této rodiny.

ceného slovenství vznikaly Slo-
venská Matica, Slovenské ná-
rodné divadlo, Slovenská umě-
lecká beseda, Spolek sv. Voj-
těcha, universita a řada novin
a literárních časopisů, v nichž
se stále projevovala jakási
podvornost, kolísavost mezi
československým a ryze slo-
venským pojetím českosloven-
ské a slovenské otázky, či
konkrétně mezi dvěma orien-
tacemi o jednom či dvou ná-
rodech, o dvou či o jedné řeči
a literatuře, o slovenském re-
gionalismu a celonárodním čes-
koslovenském souhrnu. Tak i
ze starých, obnovených, či no-
vě založených časopisů a revuí
(Slovenské Pohľady, Živena,
Mladé Slovensko, Prúdy, Cir-
kevné listy, Nový hlas, Sbor-
ník Slovenskej Matice, Kultura,
Viera a veda, Bratislava,
Vatra, Dav, Slovenské dielo,
Péro, Elán, Nástup, Svojeť,
Svit, Slovenské obzory a j.)
ohlašovala se jakási rozdvoje-
nost, uplěstnost na tradici i prů-
poji, celonárodní a jen krajová
koncepte dobových úkolů, ale
každá nová generační vlna po-
poháněla všemi prostředky
slovenský kulturní rozvoj ku-
předu, vyvyšovala jeho úroveň
a doháněla evropského tempa,
jež bylo vinou poměrů před
světovou válkou zpóźděno a jen
ojediněle sledováno.

S těchto již osvědčených,
trvalých nebo nově založených,
improvisovaných a jen dočas-
ných tribun promlouvali k no-
vému Slovensku mladí kritičti
duchové a soudili starou i no-
vou vznikající literaturu (Krě-
méry, Hamaljár, Kostolný, Pó-
ničan, Okáli, Pišút, Čaplovič,
Uhliar, Brtáň, Bor, Mráz, Me-
čiar, Bánik, Ormis a j.). Přeh-
líželi kriticky někdejší slo-
venské hodnoty, vybavovali li-
teraturu z jednostranné užít-
kovosti a z provinčenosti, razili
cestu novým problémům a for-
mám, bděli nad vzestupným a

dá zatknout zpěvačku a zavítět celý
lokál, čímž se mu dostane „tvárno-
sti“; sotva bychom však řekli, že
chrání svou „čest“.

Byly prohrány bitvy a v plen vy-
dány říše jen proto, že vojevůdci
místo aby postupovali podle vojens-
ké taktiky, smlouvali čestné tituly
nebo nezávadnou kapitulaci. Zuřil
vášnivě hádky a sváděl je nekonečné
právnícké pútky, při nichž je si
moudrý rozhodčí dobře vědom, že
oběma sporným stranám brání v do-
hodě jenom to, že nevědí, jak z toho
slušně ven, nebo snad jak správně
stylisovat omluvu. Generál rozbije
politickou stranu a změní celý běh
revoluce jen proto, že ho veřejně
urazil spolupracovník.

Muži a ženy dřou ochotně celé leto,
jen aby udrželi podle stavu i tvár-
nosti rodiny pohřební slavnost, a
staré upadající rodiny z tohož důvo-
du klidně přicházejí na mizinu a topí
se až do smrti v dluzích.

Nedopřát klověku tvárnosti je kraj-
ní hrubost, je to, jako když se na
západě hodí rukavička. Mnozí hod-
nostáři bývají za večer na třech až
čtyřech hostinách a spíše si nadobro
pokazí zažívání, než by připravili
jednoho z hostitelů, kteří je pozvou,
o tvárnosti. Mnozí poražení vojevůdci,
kteří by měli být raději zkráceni o
hlavu nebo shnit v žaláři, bývají od-
měnou za kapitulaci posláni na
okružní cestu do Evropy, aby si pro-
hlédli „průmysl“ a „výchovu“, čímž

všestranným rozvojem litera-
tury, většinou v logické sou-
vislosti s tradicí, ale často i
proti ní. Literaturu zatěžovaly
sice odlišné světové názory a
politické příslušnosti, zaplňo-
valy ji i ohlasy světové kolekti-
vistického, fašistického i no-
vokatolického hnutí, mály ji
i nové a rychle přejímané li-
terární proudy a směry, gene-
rační rozpory, zápasy s epi-
gonstvem a průbojem, sklony
k tradičnímu konservatismu a
k experimentu, ale i tak vzni-
kala literatura zajímavá a hod-
notná, představaná nejvíce
lyrikou, drobnou prózou a ro-
mánem, čestné a pozoruhodné
svědectví slovenské literární
mohoucnosti a zdatnosti.

Nejvíce se odklonil od celo-
národní koncepce slovenské li-
teratury Martin Rázus, zprvu
hlasatel, pak popěrač česko-
slovenské národní, jazykové a
literární jednoty. Jestliže jeho
slavnější předchůdce Josef Mi-
lošlav Hurban měl za maďarské
poroby odvalu v r. 1848 a v r.
1876 odstranit hraniční
kameny mezi Slovenskem a
Moravou, Rázus, jakoby na
vzdory tradici, vsazoval tyto
milníky co nehlouběji a poku-
sil se i o politickou i o lite-
rární ideologii upřílišeného slo-
venského autonomismu. Závodi-
l tu s Františkem Šubíkem-
Žarnovem, autonomistickým
napodobitelem Čechovým a
Bezručovým, jenž se však po
návratu z Ameriky změnil ze
slovensky autonomistického
Šavla v československého Pa-
vla a podstatu slovenskosti spa-
třoval v selství, v pevném sel-
ském kroku a v tvrdých sel-
ských brázdách, v ctění dědu
a chalup, což se mu zazdalo
nejlepším usměrněním mladé
nespokojené a politicky pobou-
řené generace. (Pokračování)

E. DUPUY a G. F. ELIOT:
KDYBY DOŠLO K VÁLCE . . .
Je to souhrnné vylíčení všeho, co

si zachránit tvárnost. Tím lze vysvě-
lit, proč se v Číně čas od času vždy
znovu jít občanské války. Před
čtyřmi nebo pěti lety bylo zrušeno
celé jedno ministerstvo jen proto,
aby se nemuselo mluvit o „vyhazo-
vu“ a aby se zachránila tvárnost mi-
nistra, kterého měli bez dlouhých ca-
vyků vykázat ze dveří a třeba ještě
odsoudit do vězení. (Kdyby býval byl
ministr vyhozen, byl by pozbyl tvár-
nosti, neboť se tehdy nestřídala ka-
binet.) Lidská, příliš lidská je ta
naše tvárnost. A přece je ostnem
ctižádosti a dovede zvitězit i nad
čínskou láskou k penězům. Působí
učitelé nesmírný žal, protože mu ře-
ditel školy, cizinec, mermomocí zvý-
šil plat z osmnácti na devatenáct do-
larů. Raději by pobíral osmáct nebo
dvacet dolarů nebo třeba zhyml, než
by si dal říkat člověk za devatenáct
dolarů. Když tchán schválně nepo-
žádá nezdrábného zetě, aby zůstal
u něho na večeri, čímž ho připraví
o tvárnost, chce snad z něho udělat
pořádného muže, a ta zpáteční cesta
domů, kterou nastoupí zeť sám, může
být počátkem toho, že bude dělat
dobrotu.

Celkem se však bezpečněji cestuje
s těmi, kdo nemají tvárnosti, než
s těmi, kdo ji mají až přespříliš. Na
parníku na Jangtse si nedali dva vo-
jáci vzít tvárnost a přes úpěnlivé
prošby compardora zašli do zakázané
místnosti, v níž byly bedny sýry, po-
sadili se na ty bedny a pohazovali

inůze přinéstí budoucí válka. Jest
zřejmé, že dnešní evropská a asijská
vojenská situace může býtí ne-
stranně a objektivně posouzena
nejlépe s amerického hlediska.
V tomto kritickém rozboru autoři
objasňují podmínky budoucí války
a odpovídají na otázku všech mužů
a žen, kteří pohlížejí do budoucna
s vědomím možnosti a pravdě-
podobnosti války. Je španělská revo-
luce předehrou příští světové vál-
ky? Jaká poučení nám přináší
vzhledem k letectvu, protiletectvým
a protitankovým zbraním a ohledně
plynů? Co možno očekávat od no-
vých a strašných zbraní, jejichž
hrozba visí nad našimi hlavami?
Tato kniha vede čtenáře bojištěm
minulosti, vysvětluje na histo-
rických příkladech neměnné princí-
py války a současně nový směr vo-
jenského myšlení, podává přehled
armád celého světa a na řadě od-
vážných úvah načrtává počáteční
vojenské kroky většího konfliktu,
opíraje svá tvrzení o tvrdou mluvu
vojenských prostředků, které jsou
dnes k dispozici. Autoři se nepou-
tější do prorocství, ale nutně dospí-
vají k určitým závěrům o možné
světové válce v blízké budoucno-
sti — závěrům mimořádné důleži-
tosti pro československého čtenáře.
Již v polovině minulého roku bylo
možno číst v originále této knihy:
„Zdá se, že Italie a Německo dospě-
ly k definitivnímu vojenskému a
politickému porozumění; významné
v této souvislosti jest sblížení mezi
Jugoslavií a Italií; za těchto pod-
mínek je velice pravděpodobná čá-
stečná — snad dočasná — okupace
Rakouska, která bude bleskurychle
provedena a spící Evropa najde při
procitnutí hotovou věc.“ Kniha je
určena také sice pro vojenské od-
borníky, ale zvláště pro civilní čte-
náře, kteří — vypukne-li válka —
budou více nežli v minulosti vta-
ženi do nejbezprostřednějšího do-
tyku s nepřátelskými akcemi. Kni-
hu úvodem a poznámkami opatřil
naš vojenský publicista plk. gršt.
E m a n u e l M o r a v e c. Pře-
ložil ji dr. Oldřich Kuba. Vyšla
v knihách živé vědy „Perspektivy“
v nakladatelství „Orbis“ (Praha
XII). Brož. je za Kč 40.—, váz. Kč
52.—.

Kraus a spol., krejčovský atelier
Praha II., Panská 10, oznamuje
svým váženým zákazníkům, že prá-
vě došli zásilky skvělých moder-
ních anglických látek.

nedopalky. Nakonec vylétl parník do
povětrí a vojákům se podařilo za-
chránit si tvárnost, nikoliv však zu-
helnatěle mrtvol. S nevdělaností
nebo vzdělaností to nemělo nic spo-
lečného. Před pěti lety startoval
jeden generál v Šanghaji a usmyslil
si, že má při své tvárnosti právo
přetřížit letadlo zavazadly, třebaže se
proti tomu pilot bránil a snažně se
to rozmlouval. Mimoto si chtěl před
známými, kteří ho přišli vyprovodit,
dodat ještě více vážnosti a tak na-
řídil pilotovi, aby zakroužil nad le-
tištěm. Protože to byl mocný vojens-
ký pán, bylo mu „dopřáno“ té
tvárnosti. Avšak pilot znervosněl, le-
tadlo se nevnese rovně, narazilo na
strom a nakonec odykal generál
tvárnost ztrátou nohy. Každý, kdo si
myslí, že tvárnost stojí za to, aby
se letadlo přetěžovalo zavazadly, měl
by pozbýt nohy a ještě být rád.

A tak i když není na pohled možno
tvárnost definovat, tolik je jisté, že
dokud u nás kdekdo nepozbude tvár-
nosti, nebude Čína zemí opravdu de-
mokratickou. Lid, ten arci mnoho
tvárnosti nemá. Jde o to, kdy budou
hodnostáři ochotni pozbýt své tvár-
nosti. Až zmizí tvárnost u policejní-
ho soudu, pak budeme mít bezpečnou
dopravu. Až zmizí tvárnost u trest-
ního soudu, pak budeme mít spra-
vedlnost. A až zmizí tvárnost u mi-
nisterstevce a vládu tvárnosti na-
hradí vláda zákona, pak budeme mít
opravdovou republiku.